43. 1844

DE GENEZING DER KLIERZIEKTE MET WALNOTENBLADEREN.

NAAR HET FRANSCH VAN

Dr. G. NEGRIER,

PROFESSOR AAN DE MEDISCHE ELEMENTAIRE SCHOOL TE *ANGIERS.*

MET AANMERKINGEN VAN

Dr. M. J. KREUTZWALD

EN EENE AANPRIJZENDE VOORREDE VAN

Dr. F. NASSE.

IN HET NEDERDUITSCH BEWERKT DOOR

E. S. FINCKENSIEPER,

Practiserend Heelmeester te Amsterdam.

38482/B

IV. 0. 71

DE

GENEZING

DER

KLIERZIEKTE

MET

WALNOTENBLADEREN.

NAAR HET FRANSCH VAN

Dr. G. NEGRIER,

PROFESSOR AAN DE MEDISCHE ELEMENTAIRE SCHOOL TE *ANGIERS.*

MET AANMERKINGEN VAN

Dr. M. J. KREUTZWALD

EN EENE AANPRIJZENDE VOORREDE VAN

Dr. F. NASSE.

IN HET NEDERDUITSCH BEWERKT DOOR

E. S. FINCKENSIEPER,

Practiserend Heelmeester te Amsterdam.

AMSTERDAM,
S. DE GREBBER.
1844.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage
Verwijderd K. B.
WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

VOORBERIGT.

Van de middelen, die in de laatste jaren als nieuw uitgevonden hulpbronnen tegen ziekten geroemd zijn, en die wij vroeger tegen verschillende gevallen, in het hier gevestigde medische Clinicum, *in gebruik namen, hebben zich aan ons, naast diegenen, welke hunne aanbeveling geene bijzondere eer aandeden, de, volgens talrijke en vertrouwen opwekkende waarnemingen van* NEGRIER *(in de* Archives générales de médécine *voor Mei en Junij van het vorige jaar), tegen de klierziekte aangeprezen walnotenbladeren, als dezen lof waardig, doen kennen. Volgens eene voorloopige opgave in* N°. 6, *bl.* 103, *in het* Correspondenzblatt für Rheinische und Westfälische Aerzte, *gaf eene aan de hier gevestigde Universiteit verdedigde dissertatie:* de utilitate foliorum iuglandis regiae ad sanandam scrofulosin, auct. M. J. KREUTZWALD, *van de hier gemaakte ervaringen, over de werk-*

zaamheid van dit middel, nader berigt. Eene van eene onbekende hand komende, het middel bij wijze van omroeping aanbevelende, aankondiging dezer dissertatie, welke uit de Kölner Zeitung *door onderscheidene andere bladen herhaald is, had van de zijde van verwijderde zieken, zoowel bij den vertaler der dissertatie, als bij den ondergeteekende, vele navragen naar de wijze van gebruik van het middel ten gevolge.* NEGRIERS *verhandeling ook in de Duitsche taal te doen drukken, scheen de beste beantwoording dezer vragen. De onderhavige door mij, vóór den afdruk, nageziene vertaling deelt de mededeelingen van den Franschen arts naauwkeurig mede.*

Dr. KREUTZWALD *heeft op bl.* 78 *en volgg. eenige door hem zelven en door zijne vrienden gemaakte ervaringen, over de werkzaamheid van het hier aanbevolen middel, medegedeeld, die ten gunste van het middel dezelfde uitspraak doen, als die van Dr.* NEGRIER.

Bonn, *October* 1842.

F. NASSE.

VOORREDE

VAN DEN

Nederduitschen Vertaler.

Gelijk de behandeling der klierziekte met walnotenbladeren, in *Frankrijk* beproefd, in *Duitschland* navolging vond, en insgelijks aldaar aangewend werd door mannen, in staat, om derzelver uitwerking naauwkeurig gade te slaan en te waarderen, even zoo achtten onze vaderlandsche geleerden het hunne pligt te zijn, dit op nieuw aangeprezen middel tegen de scrofuleuse ziekten in werking te moeten brengen. Zonder echter hunne waarnemingen daaromtrent door den druk kenbaar te maken,

hoorde men toch al ras ook hier te lande allerwege de gelukkige resultaten dezer behandeling roemen.

Aangezien er, voor zoo verre mij bekend is, in onze moedertaal, noch *in originali*, noch uit andere talen in dezelve overgebragt, iets, het onderhavige onderwerp betreffende, het licht heeft gezien, zoo meende ik, en mijne lijdende natuurgenooten, en onderscheidene geneeskunstoefenaren geene ondienst te zullen doen, met de vertaling van Dr. NEGRIER'S waarnemingen, waartoe ik door den uitgever dezes was aangezocht geworden, op mij te nemen, ten einde alzoo het middel meer algemeen, als heilzaam bekend te doen worden.

De reden, waarom ik ter bearbeiding de Hoogduitsche vertaling van Dr. KREUTZWALD heb verkozen, is alleen daarin gelegen, om het werkje, bevattende alsdan te gelijk de waarnemingen van dien geleerde, een zoo veel te vollediger geheel te doen daarstellen.

Een geneeskundig geschrift, door Dr. F. NASSE aangeprezen en uitgegeven, behoeft van mijne zijde geene aanbeveling, daar deze geleerde

te zeer bij het vaderlandsche geneeskundige publiek bekend is, dan dat men aan de nuttigheid en doelmatigheid van zoodanig geschrift zoude behoeven te twijfelen. Slechts dit weinige, mijn' arbeid betreffende, zij hierbij gevoegd.

Ik heb mij slechts eene aanmerking veroorloofd, en wel op bl. 46, daar deze misstelling te zeer in het oog loopend was, om met stilzwijgen te worden voorbij gegaan. Van alle overige heb ik mij onthouden, en slechts datgene vertolkt, wat den inhoud van het werkje uitmaakte.

De reden, waarom ik grootendeels de opgave van het gebezigde gewigt in Nederl. en niet in medicinaal gewigt heb overgebragt, is daarin gelegen, dat de reductie tot laatstgenoemd gewigt niet dan oneffen getallen en gedeelten van greinen zoude hebben opgeleverd. Op onderscheidene plaatsen in dit werkje leest men het woord *afgietsel;* waar dit ook gebezigd moge zijn, leze men hiervoor *aftreksel.* Voor de overige ingeslopen drukfeilen vraag ik om verschooning.

En hiermede zend ik dezen mijnen eersten letterkundigen arbeid de wereld in, wenschende, dat mijne geringe pogingen mogen strekken, om aan mijne lezers en mijne lijdende natuurgenooten zoo veel nut te verschaffen, als de bearbeiding van deze mij genoegen heeft gedaan.

October E. S. F.
1844.

Het doel dezer verhandeling is door deszelfs titel duidelijk aangegeven; het is een geheel practische arbeid. In plaats van eenige theoretische beschouwingen over de klierziekte op te geven, zal ik mij de moeite geven, mijne waargenomene gelukkige resultaten te verklaren, daar ik slechts datgene zou kunnen herhalen, wat reeds door vele schrijvers is blootgelegd. Derhalve ga ik dadelijk tot de zaak zelve over.

Toen ik mij voorstelde, de walnotenbladeren inwendig aan te wenden, meende ik de eerste te zijn, die dit geneesmiddel beproefde, en deze meening droeg niet weinig bij, om mijnen ijver aan te sporen en gaande te maken. De *monographie* van BAUDELOCQUE en den brief van BORSON DE CHAMBERY had ik nog niet gelezen. Het werk van LEPELLETIER en de medische woordenboeken en journalen waren de eenige bronnen, in welken ik over de werking der walnotenbladeren, als geneesmiddel, eenige opheldering vond. Geene enkele *pharmacopoea* uitgenomen, die van LEMERY (1748) maakt gewag van het inwendig gebruik dezer bladeren. Deze schrijver zegt:

» De bladen en bloesems van den walnotenboom zijn zamentrekkend, zweetdrijvend, en bezitten de eigenschap, om de ontaarding der vochten tegen te gaan, wanneer zij als afkooksel aangewend worden." Onder het woord *Noix*, in den *Dictionnaire de Médécine*, in een en twintig deelen, zegt A. RICHARD slechts het volgende: » Echter brengt men tegenwoordig dit geneesmiddel zelden in aanwending, niettegenstaande deszelfs werking tamelijk ingrijpend is." Geheel onbekend was het mij, dat JURINE van *Genève*, zoo als Dr. BORSON opgeeft, de walnotenbladeren bij de behandeling der klierziekten aangewend heeft.

Wat hiervan ook zijn moge, zonder andere aanleiding heb ik het extract der walnotenbladeren aangewend, en de werking van dit middel op het ligchaam nagegaan, hetgeen de in deze verhandeling medegedeelde gevallen toereikend zullen blootleggen. Reeds vroeger had ik in mijne praktijk afkooksels van walnotenbladeren tot wassching van *scrofuleuse* zweren en der *tumores albi* aangewend, naar het voorbeeld van mijnen eersten, voor mij de plaats van vader bekleedenden leeraar J. F. MIRAULT, die voor een zeer beroemd arts bekend staat. De wondartsen van *Angiers* (in *Anjou*), zijne tijdgenooten, wendden insgelijks dit middel met eenig nut plaatselijk aan.

Toen in het jaar 1834 onze eerwaardige CHEVREUL mij zijne betrekking in het algemeene gasthuis, waar de vondelingen opgenomen worden, overdroeg, vond ik velen van deze ongelukkige kleinen aan *scrofulosis* lijdende. Eenige, bij welke de ziekte reeds

haren hoogsten graad bereikt had, waren den dood nabij; bij anderen zag men de kwaal elk jaar, gedurende den zomer verdwijnen, en later terugkeeren, totdat zij hen eindelijk deed bezwijken. De geneeskundige behandeling bepaalde zich tot de aanwending dier bittere middelen, welke men *antiscrofuleuse* noemt, zoo als afkooksels van hop, de bereidingen van gentiaan, enz. Het *baryt.*, ijzer en *jodium* waren ook aangewend geworden; de zweren werden dan eens met plaatselijke weekmakende middelen, dan weder met *jodium*-zalven en dergelijke verbonden. De kinderen hadden gezonde, luchtige en lichte slaapkamers; hunne leefregel was toereikend goed.

Ik zette de door mijnen voorganger begonnen behandeling tot 1837 voort, doch met niet beter gevolg dan vroeger. De zweren van eenige kinderen cicatriseerden tegen de maand Mei, om in November weder open te breken, en van ongeveer twintig der kleine zieken ontkwamen ter naauwernood een of twee, tegen den tijd der manbaarheid, aan de treurige gevolgen der kwaal, waaraan zij sedert hunne eerste kinderjaren lijdende waren.

Alvorens ik de walnotenbladeren bij de kinderen uit het gasthuis inwendig aanwendde, had ik deze wijze van behandeling aan eenige van mijne privaatpatienten beproefd, en eene merkbare beterschap derzelve bewerkt. Ik besloot deze ondervinding ten algemeene nutte te maken, en die behandeling bij alle zieken des gestichts aan te wenden, in welken vorm ook de *scrofulosis* zich bij hen mogt openbaren, en welke ook de graad van hun-

ne geneesbaarheid zijn mogt. Het getal der scrofuleuse kinderen bedroeg toenmaals zeventien. Negen van hen leden aan *exostosis* en *cariës;* zeven hadden klierverzweringen. Een, dat minder aangedaan was, had talrijke niet tot verzwering overgegane gezwellen der halsklieren, en leed bovendien aan eene reeds vergevorderde scrofuleuse oogontsteking van beide de oogen.

Elke zieke nam dagelijks twee of drie koppen van een aftreksel der versche walnotenbladeren, met *syr. simpl.* of *mel commun* verzoet; ook nam elk kind des morgens en des avonde eene pil uit walnotenbladeren-extract van twintig centigrammen ($\frac{1}{5}$ wigtje Nederl.) gewigt, of eenen eetlepel vol van eene uit dit extract bereide siroop. Alle zweren werden met een sterk afkooksel van deze bladeren gewasschen, en op zich zelve weder met compressen of plukselwieken, welke met dit afkooksel bevochtigd waren, of met omslagen uit lijnzaadmeel en walnotenbladerenwater bedekt.

Het voedsel, waaronder dagelijksche vleeschspijzen behoorden, bleef hetzelfde; de kleeding werd ook onderhouden; de kinderen sliepen in hunne gemeenschappelijke kamers.

De behandeling begon met het schoone jaargetijde, den 20sten Junij des jaars 1837. De eerste teekenen van eenige uitwerking openbaarde zich reeds na tien dagen. De zusters van liefdadigheid, op welke de verzorging der zieken berustte, bemerkten, dat de kleinen opgeruimder en meer in beweging waren. Hun eetlust was aanmerkelijk toegenomen. Deze eerste uitwerkingen waren bij-

kans algemeen, geene der kinderen klaagde over slechte spijsvertering, over pijnen in den buik, of over inwendige hitte, en geen van hen had ongewonen veelvuldigen stoelgang. Deze behandelingswijze had evenzeer een' in het oog vallenden gunstigen invloed op de verzweringen. Ik overtuigde mij weldra, dat hunne cicatrisatie sneller, dan bij de vroegere behandeling volgde. De kinderen verkregen eene stevigte der spieren, en eene kleur der huid, welke eene verhoogde levenswerkzaamheid te kennen gaf. Later zag ik ook, dat de zenuwen sterk geworden waren, en er nu eene werkelijke genezing had plaats gevonden.

Eenige gedeelten van het volgende zullen in een tabellarisch overzigt opgeven, wat van de zoo even vermelde zeventien zieken geworden is, en tegelijk aanwijzen, met welke volharding ik deze nieuwe behandelingswijze heb doorgezet.

Namen der kinderen uit het gasthuis, welke met walnotenbladeren behandeld worden, op den 20sten Junij 1837.

JONGENS.		MEISJES.	
JOSEPH NEAU, . . .	9 jaar.	MARIE AVRIL, . . .	10 jaar.
AUGUSTE NEAU, . . .	10 »	ANNE TRUFFIER, . .	15 »
AUGUSTE DAVY, . .	8 »	ANNE PRION, . . .	12 »
CHARLES AUFRAY, . .	10 »	EMILIE PAIMOT, . .	15 »
JOSEPH MERCIER, .	11 »	DÉSIRÉE NOYER, . .	9 »
PROSPER BOBARD, .	18 »	MARIE BERTHIER, .	13 »
PIERRE PARTENAIRE,	19 »	LOUISE NEVEU, . .	8 »
		HENRIËTTE HENRIADE,	16 »
		CHARLOTTE FRANÇOISE	16 »
		LOUISE DALBOIS, .	12 »
Te zamen 7.		Te zamen 10.	

Ziektevormen.

Oogontsteking en kliergezwellen, zonder verzwering	1.
Kliergezwellen, in staat van verzwering	7.
Beenziekten met fistuleuse zweren	9.
	17.

Bij de meeste kinderen bestond de ziekte reeds ten minste twee jaren, bij eenige zes, acht en zelfs tien jaar.

Toestand der kinderen, na eene behandeling van twee maanden.

Genezen	3.
Aanmerkelijk gebeterd	10.
In denzelfden toestand	4.
	17.

Toestand der kinderen op den 1*sten Januarij* 1838, *dus na eene aanwending van notenbladeren, gedurende zes maanden.*

Volkomen genezen (hieronder de drie eersten begrepen)	7.
Aanmerkelijk gebeterd	5.
Zonder beterschap	2.
Gestorven (*)	2.
Wederinstorting na de cicatrisatie der bestaande zweren	1.
	17.

(*) Gestorven HENRIËTTE HENRIADE, aan eene acute hersenontsteking. CHARLOTTE FRANÇOISE, aan *phthisis tuberculosa.*

Toestand der zieken op den 1sten Januarij 1839 (*na eene behandeling van achttien maanden*).

Gezond gebleven kinderen	10.
Bijkans hersteld	3.
Zonder gunstige verandering	2.
	15.

Een van deze laatste zieken stierf in 1839 aan *phthisis tuberculosa.*

Uit de bovenstaande opgaven blijkt, dat van veertien in 1839 nog levende kinderen twaalf genezen waren, of op het punt stonden, zulks te zijn; een eenige (*partenaire*) was zulks nog niet.

De geschiedenis van dezen knaap toont, hoe hevig en hoe ingeworteld bij hem de ziekte was, en dat, al ware het gebrek aan de knie niet genezen, de aanwending der walnotenbladeren toch eenen zeer gunstigen invloed op zijnen algemeenen gezondheidstoestand en op zijne krachten gehad had; nadat hij acht maanden lang met levertraan is behandeld geworden, is hij op heden zijne volkomene herstelling nabij, doch behoudt eene stijve knie. Zoodra ik mij door meerdere voorbeelden van de werking der walnotenbladeren, tegen de klierziekte, overtuigd had, deelde ik zulks dadelijk aan het geneeskundig genootschap van *Angiers* mede, en gaf hen inlichtingen over mijne aanwendingswijze. De siroop bevat 40 centigrammen ($\frac{2}{5}$ wigtje Nederl.) extract van walnotenbladeren op 30 grammen (wigtjes) *syr. simpl.* De pillen bestaan uit walnotenbladeren-extract, dat door het drooge poeder van deze bladen ingedikt word. De pillen wegen

20 centigrammen ($\frac{1}{5}$ wigtje). Aan het einde van deze verhandeling zal ik van de onderscheidene toebereidingen meer zeggen; eerst echter wil ik de gemaakte opmerkingen over de zieken, welke ik aan deze behandeling onderworpen heb, mededeelen.

Ik heb deze gevallen, wier aantal zes en vijftig beloopt, in vier afdeelingen ingedeeld.

Tot de eerste afdeeling breng ik de kliergezwellen zonder verzwering, tot de tweede de scrofuleuse oogontstekingen, tot de derde de in verzwering zijnde kliergezwellen, en tot de vierde de scrofuleuse beenziekten, *necrosis* en *cariës*, met fistuleuse zweren verbonden.

EERSTE AFDEELING.

Kliergezwellen zonder verzwering.

Deze afdeeling bevat tien gevallen, dus werkelijk minder dan de derde en vierde afdeeling, niet omdat de eenvoudige kliergezwellen zeldzamer zijn, maar omdat de daarmede behebte personen zelden daarover klagen, dewijl zij hopen, dat de zoo lang onpijnlijk geblevene en hun niet hinderende aanzwellingen van zelve weder zullen verdwijnen. Dit gebeurt dan ook dikwijls werkelijk zoo, wanneer tegen den tijd der geslachtsontwikkeling het kind krachtvoller wordt. Geschiedt dit nu door eene betere leefwijze, door verandering van woning, of alleen door de organische omstemming, welke tegen dezen tijd plaats vind, alle stelsels opwekt, en hen

tot herstelling der gezondheid in genoegzame werking brengt.

Om herhalingen te vermijden, zal ik slechts de voornaamste gevallen breedvoerig mededeelen.

Eerste geval (28 *Junij* 1837).

Josephine Giraud, drie en twintig jaren oud, van een lymphatisch sanguinisch temperament, en van eene kleine ligchaamsgestalte, had in hare kindschheid meermalen hardnekkige oogontstekingen doorgestaan. De stondenvloed verscheen eerst op twintigjarigen leeftijd.

Ziektetoestand. Een onpijnlijk gezwel, ter grootte van een hoenderei, bevind zich onder het linker tepelvormig uitsteeksel. De kleur der huid op het gezwel is onveranderd. Het drukken op deze plaats veroorzaakt geene pijn. Voor anderhalf jaar was de zwelling zich beginnen te vertoonen, en alle middelen, die men aanwendde, bleven zonder gevolg. De *habitus* der zieke duidt op eenen slechten gezondheidstoestand; zij is bleek en *laxe* van vezelen. De eetlust ontbreekt dikwijls geheel, of is zeer onregelmatig, even zoo de stondenvloed, welke dikwijls uitblijft, of slechts eenen dag verschijnt.

De behandeling met walnotenbladeren begon op den hierboven vermelden dag; de zieke nam des morgens en des avonds 16 grammen (wigtjes) siroop, en een' kop van een aftreksel der walnotenbladeren. Daarbij nam zij alle weken twee laauwwarme baden. Bij haar werd op het gezwel geen plaatselijk middel aangewend. Hare voeding onderging geene

verandering; dezelve bestond namelijk, dagelijks uit vleeschspijzen, waarbij zij vijf malen 's weeks bier, met eenig water aangelengd, bekwam.

De behandeling duurde drie maanden onafgebroken voort. Slechts tweemaal, namelijk om de 20 dagen, werd zij 24 uren lang opgeschort, gedurende welke de zieke eene flesch Sedlitzer water van 30 grammen nam. Den 30sten September was het gezwel verdwenen. De gezondheidstoestand over het algemeen veel beter. De stondenvloed verscheen aanhoudend, en na de behandeling regelmatig en in toereikende hoeveelheid, de eetlust was sterk en bleef duurzaam. Sedert drie jaren duurt deze beterschap onafgebroken voort.

Tweede geval (20 *Junij* 1837).

Anna truffier (een kind uit het gesticht), vijftien jaren oud, van middelbare grootte, zonder stondenvloed; zij hinkt, ten gevolge van *cariës*, aan het regter heupgewricht, die eene langzame ontwrichting van het dijbeen naar boven en beneden ten gevolge had. Het lid is 4 duimen verkort. De liesstreek dezer zijde, de bovenschinkel en de omtrek van den enkel aan dezelfde zijde, vertoonen talrijke digt opeengehoopte lidteekens. De scrofulziekte begon voor acht jaren; op heden is de gezondheidstoestand over het algemeen slecht. Het kind is kwijnend, heeft geen' eetlust; de klieren aan het achterhoofd en aan de onderkaak van beide de zijden zijn aanmerkelijk gezwollen. De regterzijde is buitendien met een dozijn lidteekenen bedekt, welke sedert vijf of zes maanden bestaan.

De behandeling met walnotenbladeren begon den 20sten Junij 1837. Dagelijks werden twee pillen van het extract, ter zwaarte van twintig centigrammen, drie koppen van het verdunde aftreksel der bladeren en omslagen van lijnzaadmeel, die op hunne oppervlakte met poeder van walnotenbladeren bestrooid werden, aangewend.

De uitwerking van deze behandeling toonde zich reeds in de eerste veertien dagen; de eetlust keerde terug, en met dezen de opgeruimdheid der zieke. De donkerblaauwe lidteekenen namen eene betere wittere kleur aan.

Na eene behandeling van twee maauden, op den 24sten Augustus, waren de gezwellen een derde kleiner. De klieren deden zich niet meer als eene enkele massa voor, maar lagen afzonderlijk en bewegelijk onder de huid.

In Januarij 1838 werd de zieke door eene hevige ontsteking van het linker oog aangetast, met verweeking van onderscheidene plaatsen der *cornea.* Voortzetting der algemeene behandeling. Voor het oog een oogwater uit een afkooksel van walnotenbladeren met *Rousseau's Laudanum.* Deze door de koude veroorzaakte oogziekte duurde slechts twintig dagen. Het meisje was op den 1sten Junij 1838 van de gezwellen, die zij vroeger aan de hals had, geheel genezen. Deze welstand duurde twee jaren en twee maanden. Tegen het einde van Julij 1840 bekwam ANNA eene zwelling van de beenderen van den *metatarsus* des regter voets; dezelfde behandeling, welke gedurende anderhalf jaar was nagelaten, werd weder aangevangen.

Derde geval (9 *Julij* 1840).

Ménard, een smid te *Chenille-Changé*, drie en veertig jaren oud, leed aan eene aanmerkelijke aanzwelling der halsklieren van weêrszijden, welke de bewegingen van het hoofd onmogelijk maakte. Deze toestand duurde sedert drie jaren, en wederstond onderscheidene manieren van behandeling; de zieke heeft gedurig koorts, is bleek, zonder eetlust en zeer ter neder geslagen.

Behandeling. Dagelijks twee pillen uit walnotenbladeren-extract en drie koppen van het afgietsel, en om de tien dagen eenig afvoerend zout. Na eene behandeling van eene maand stonden de gezwellen op zich zelven en waren bewegelijk. De zieke bewoog het hoofd met gemak. Eetlust en opgeruimdheid waren teruggekeerd. Na vier maanden waren de gezwellen tot op de helft kleiner. De behandeling werd veertien dagen uitgesteld en toen weder begonnen, zonder eenige storing in de genezing te bewerken.

Vierde geval (23 *Junij* 1840).

Constance, vier en twintig jaren oud, met eene witte doorschijnende huid, blaauwe oogen, zwarte haren, sterk ontwikkelde lippen en neusvleugels, heeft onder het regter oor een gezwel, van 5 duimen hoogte en ongeveer 3 duim dikte. De kleur der huid is onveranderd. Deze zwelling, welke sedert acht jaren voorhanden is, heeft onderscheidene behandelingswijzen wederstaan.

Eerst na eene behandeling van vijf en veertig dagen met walnotenbladeren, kon men eenige verandering aan het gezwel bespeuren, daar hetzelve zich in twee bewegelijke knobbels verdeeld had. De oplossing dezer knobbels scheen bespoedigd te worden door inwrijvingen eener zalf, uit de volgende deelen zamengesteld. Vet 30 grammen, walnotenbladerenextract 4 grammen en bergamot-olie 15 centigrammen. Gedurende de behandeling vermagerde de zieke, ofschoon haar eetlust altijd voortreffelijk bleef.

Op den 1sten December 1840 had het gezwel nog slechts een derde van deszelfs oorspronkelijke grootte, maar in plaats van te verdwijnen, nam hetzelve in December 1840 en in Januarij 1841 weder toe. De behandeling was tot hiertoe achterwege gebleven, doch werd weder voortgezet.

Vijfde geval.

Jenny toulon van *Jarzeé*, een en twintig jaren oud, heeft twee kliergezwellen, van de grootte van een hoenderei, aan elke zijde, in de holte onder het oor. De beweging van den hals is belemmerd. Aan de beide schenkels en aan de regter dij bevonden zich talrijke ronde, digt onder de huid gelegene gezwellen, van de grootte eener hazelnoot, hier en daar eenige ronde lidteekenen, welke te kennen geven, dat enkele knobbels in etterholten zijn overgegaan. De *cornea* van het linker oog is met onderscheidene witte vlekken bedekt, welke het zien bijkans onmogelijk maken. De *conjunctiva*

is bleekrood, het licht veroorzaakt eene pijnlijke gewaarwording.

De behandeling met walnotenbladeren begon den 22sten Junij 1840. Siroop, pillen en oogwater uit walnotenbladerenwater, met ROUSSEAU'S *laudanum;* eenige zoutbaden.

Op den 1sten September 1840 was de herstelling volkomen. Het oog werd tegen den 10den October weder aangedaan, bij het invallen der eerste vorst, maar de kliergezwellen der beenen, welke door de aangewende behandeling verdwenen waren, keerden niet weder. Het middel werd herhaald en twee maanden lang voortgezet. De oogontsteking was op den 12den December weder verdwenen. Toen tegen het einde van deze maand de koude gestreng werd, zwollen de halsklieren weder aan. De zieke had hevige pijnen in de gewrichten met koorts. De behandeling werd voortgezet.

Zesde geval.

JACOB LOUIS, negen jaren oud, van *Pont-de-Ce*, had sedert zes maanden een gezwel, ter grootte van een hoenderei, onder den linker hoek der onderkaak. Tegen dit kliergezwel waren onderscheidene kuren, met bittere, zoowel als met oplossende middelen, zonder gevolg in het werk gesteld. De knaap lijdt nu aan eene derdendaagsche intermitterende koorts, welke, na het herhaalde gebruik van *Sulph. chin.*, voor de vierde maal terugkeerde.

De behandeling met walnotenbladeren begon den 1sten Mei 1840. Het afgietsel slechts en de al-

gemeene zoutbaden werden aangewend. Na eene maand keerde gezondheid en goede eetlust terug. Het gezwel is scherper begrensd en bewegelijker. Na vijf maanden heeft hetzelve nog slechts de grootte van eene hazelnoot, is zeer hard en onpijnlijk. De behandeling zal deze winter, tot voorkoming van recidiven, worden voortgezet.

Zevende geval.

LOUIZE BAUSSET, dertien jaren oud, van *Saint-Sylvain*, groot van gestalte, gezond, had onder het regter oor eene onpijnlijke zwelling, ter grootte van een ei, die uit drie duidelijk van elkander te onderscheiden klieren bestond. Dit gezwel had reeds, gedurende drie jaren, onderscheidene manieren van behandeling wederstreefd.

Behandeling met walnotenbladeren den 20sten Junij 1840. Na eene maand was het gezwel verweekt en zigtbaar afgenomen. Daar de ouders der zieke zeer behoeftig waren, zoo konden zij de kuur niet laten voleinden, en wilden hunne dochter ook niet naar *Angiers* brengen. Ik beval het aftreksel der versche walnotenbladeren voort te gebruiken.

Achtste geval.

BOURGEONNAU, (PIERRE) een wever, achttien jaren oud, is groot, maar niet zeer sterk, zijne gewrichten zijn dik, het celwijsweefsel is zeer ontwikkeld. Elk winter lijdt hij aan vorstbuilen; hij had sedert derdehalf jaar een kliergezwel, ter grootte van een ei, onder den regter hoek van de onderkaak. De kleur der huid bleef onveranderd. Eene anderhalf-

jarige behandeling met hop en gentiaansiroop had geen' merkbaren invloed op het gezwel gehad.

De aanwending der walnotenbladeren begon den 18den Augustus 1840. Pillen, aftreksel en een *linimentum* uit kamillenolie en walnotenbladerenextract werden gebezigd. Tegen den 11den October, dus na eene behandeling van drie en vijftig dagen, was het gezwel twee derden van deszelfs oorspronkelijke grootte kleiner geworden, en op den 20sten November was het nog slechts een kleine knobbel. De thermometer, welke den eenen dag nog op 9° R. boven nul stond, daalde des anderen tot op 7°, en den volgenden stond zij op het vriespunt. Deze weêrsverandering veroorzaakte een plotseling aanzwellen der klieren, en nog meer der nabij gelegene deelen. Het gezwel had nu deszelfs aanvankelijke grootte weder verkregen. Op het aanraken laten de deelen zich deegachtig aanvoelen. Het drukken veroorzaakt geene pijn, wanneer het niet op eene omschrevene plaats en aanhoudend geschiedt. De huid over het gezwel is rozenrood, maar onpijnlijk. De knaap had een gevoel van doofheid aan die geheele zijde des aangezigts; gedurende eenige dagen werden er verweekende omslagen, en daarna compressen, met een afkooksel van walnotenbladeren bevochtigd, op de gezwellen gelegd. De algemeene behandeling zal herhaald worden.

Negende geval.

Maria boulay, zes jaren oud (*Quai Royal*), had over het algemeen eene goede gezondheid, maar

sedert bijkans drie jaren talrijke kliergezwellen aan den hals. Geene bepaalde behandeling was er aangewend.

De behandeling met walnotenbladeren begon den 4den October 1840. Op den 22sten van dezelfde maand verdwenen alle kliergezwellen, uitgenomen een eenig. Omstreeks dezen tijd kwam er op het hoofd een rijkelijk *porrigo* te voorschijn, waarom de behandeling voortgezet werd.

Tiende geval.

Duvineau, zeven en dertig jaren oud, een wever van *Marigne*, mager en zwak, groot van gestalte. Kind zijnde, was hij bevrijd gebleven van dit klierlijden. Zijne ouders zijn gezond. Voor twee jaren vormde zich bij hem, zonder eenige oorzaak, onder het regter oor een gezwel, hetwelk binnen eenige maanden de grootte van eene vuist bereikte. Tevens voelde hij eene dofheid in alle gewrichten, voornamelijk in de vingers en teenen. Het gezwel werd week en brak door. Uit het gezwel vloeide een met bloed vermengd vocht. De randen der opening voegden zich bij de lidteekenvorming niet aan één, maar vormden drie gezwellen, welke elk den omvang eener groote noot hadden. Nu kwam bij die nog voortdurende dofheid, het gevoel van groote zwakte, dat dagelijks onderscheidene malen terugkeerde. Deze anderhalf jaar lang aanhoudende toestand verontrustte de zieke niet weinig. Hij kwam den 25sten Junij 1840 naar *Angers*, en werd van dezen dag aan met walnotenbladeren be-

handeld. Hij bekwam het aftreksel en dagelijks twee pillen van het extract.

Hij heeft slechts 120 tot 130 pillen gebruikt, doch het aftreksel van de versche bladeren is tot op heden, den 15den November 1840, voortgezet geworden. Men voelt nu op de plaats, waar de drie gezwellen waren, nog flaauwelijk kleine knobbels, die waarschijnlijk uit eene vaste massa bestaan. De dofheid heeft opgehouden. De zieke klaagt slechts nog over een voorbijgaand gevoel van zwakte. Voor den winter heb ik siroop uit walnotenbladeren aanbevolen.

Overwegingen over de behandeling der kliergezwellen.

Uit deze tien gevallen, in welke ik de aangevoerde behandeling het eerst beproefd heb, en welke ik zonder bijzondere voorkeur, zoo als zij zich aan mijne beschouwing voordeden, heb bijeengevoegd, blijkt, dat het kliergezwel niet alleen bij personen van een scrofuleus voorkomen, of ten minste van een in het oogvallend lympathisch temperament ontstaat, maar ook en vrij menigvuldig bij kinderen voorkomt, wier ligchaamsgesteldheid volstrekt geen' aanleg tot deze ziekte verraad. Buitendien heb ik de opmerking gemaakt, dat diegenen, welke eene blanke huid en week aanvoelende spieren hebben, heviger en dieper indringend door de ziekte aangetast worden. Even zoo lijden deze sterker door de koude.

De kliergezwellen aan den nek groeijen gewoon-

lijk slechts langzaam; zij vormen eene groep, die aanvankelijk uit onderscheidene knobbels bestaat, elkander naderen, doordien zij in omvang toenemen, en vormen dan vereend een meer of min eivormig gezwel. Zoodra deze gezwellen zich beginnen te verdeelen, scheiden de knobbels zich beter af en zijn door groeven afgescheiden; zij worden onder de huid bewegelijker, naarmate hunne verdeeling voortgaat, tot zij eindelijk, en somwijlen geheel, verdwenen zijn.

De knobbelachtige massa, in de groeve onder het oor, bereikte bijna altijd de grootte van een hoenderei, welke zij echter niet overschreed. Zoo bleef zij verscheidene jaren achtereen onveranderd, zonder op den algemeenen gezondheidstoestand nadeelig terug te werken. In sommige gevallen zijn de zoo talrijke klieren aan den hals gezamenlijk aangezwollen, zoodat de hals den omvang van het hoofd verkrijgt, hetwelk als vastgenageld is, niet opgerigt en vooral ook niet gedraaid kan worden. Zelden echter zijn de kliergezwellen zoo groot, zonder dat de huidbekleedselen veranderd zijn.

De huid, die het kliergezwel bedekt, hangt niet met hetzelve zamen, en is niet van kleur veranderd. Eene loodregte drukking op het gezwel is, wanneer zij in eenen grooteren omtrek geschiedt onpijnlijk; drukt men echter de knobbels van ter zijde, zoo wordt de pijn eerder gevoeld en is heviger.

Uit de bijkans volledige onpijnlijkheid der gezwellen, en den geringen last, welke zij veroorzaken aan de daarmede behebt zijnde personen, verklaart

men hunne gewone zorgeloosheid daaromtrent. Wanneer zij zich al aan eene kuur onderwerpen, die niet dan zeer langzaam kan werken, zoo verliezen zij toch weldra het geduld, en geven het gebruik van middelen, van welke zij geene onmiddellijke uitwerking waarnemen, weder op.

Plaatselijke middelen, van welke men zoude kunnen verwachten, dat zij oude kliergezwellen zeer snel verdeelen moesten, toonen zich, alleen aangewend, dikwijls onwerkzaam, omdat deze gezwellen grootendeels hunne voorbeschikkende oorzaak in de algemeene ligchaamsgesteldheid des zieken vinden. Daarom laat ik bijna altijd de aanwending dezer middelen achterwege, en wanneer ik somwijlen de gezwellen aan den hals met zalven inwrijven, of eenvoudig met omslagen van notenbladeren-poeder bedekken liet, zoo volgde ik slechts, en wel ten onregte, de oude sleur. Slechts zelden heb ik door middel van deze behandeling, welke de verweeking en ettering van het gezwel zou kunnen bevorderen, een gunstig gevolg verkregen. Daarom laat ik tegenwoordig den zieke alleen een' zijden doek, of eene strook pels om den hals leggen.

De op deze wijze, tot verdeeling der verharde en de algemeene behandeling hardnekkig wederstand biedende knobbels, aangewende plaatselijke middelen brengen eene werking voort, overeenkomstig aan die eener plotselinge koude, welke dikwijls een vernieuwd aanzwellen der deelen veroorzaakt. Het nieuwe gezwel blijft dan niet onpijnlijk, gewoonlijk komt er ontsteking bij, en het is waarschijnlijk,

dat de verharde knobbels, welke alleen het gezwel schijnen daar te stellen, deze levenswerkzaamheid behoeven, want men vindt hen dikwijls, gelijk een vreemd ligchaam, door etter omgeven, en als de prop eener bloedzweer naar buiten opgedrongen.

Ik meende, dat het mij gelukken zoude, om op de hardnekkige klierknobbels, zonder opwekking van ontsteking van het omringende celwysweefsel, te werken, wanneer ik dezelve met eene acupunctuurnaald doorstak. Ik heb deze kleine operatie slechts eenmaal verrigt, en wanneer ik mij niet vergis, door dezelve eene volledige verdeeling van het gezwel te weeg gebragt. Bij de eerst voorkomende gelegenheid zal ik deze behandeling herhalen.

Wanneer ik nu de resultaten van de behandeling der kliergezwellen, met inwendig gebruikte walnotenbladeren, naar de hierboven verhaalde gevallen overweeg, zoo is het voor mij volstrekt niet twijfelachtig, of deze behandeling openbaarde in alle gevallen eene duidelijke uitwerking, en dat door haar van negen zieken drie volkomen hersteld zijn; waarbij nog op te merken valt, dat een van deze negen zieken na eene maand elke aanwending des middels achterwege liet. Bij vier zieken namen de gezwellen, in den tijd van zes weken tot een vierendeel jaars, tot op de helft, ja, tot op twee derden gedeelten van hunne aanvankelijke grootte in omvang af. In drie gevallen werden de gezwellen kleine harde knobbels, die de voortgezette behandeling echter hardnekkig wederstonden. Een van deze zieken, welke reeds hersteld was, en

twee, wier kwaal zich veel verbeterd had, ondergingen, door eene strenge koude plotseling getroffen, eene wederinstorting.

Over het algemeen is de behandeling der kliergezwellen langwijlig, en slechts zelden zag ik dezelve vóór den vijftigsten dag, na de aanwending van het middel, van hunnen omvang verliezen, en het zal blijken, dat hetzelve bij de kliergezwellen met verzwering, veel sneller van werking is.

De behandeling met walnotenbladeren, even als die met andere heden ten dage aangewende middelen, is verreweg, gedurende de zomermaanden, het gelukkigste. Gedurende den winter dient zij dikwijls alleen, om de gezondheid in het algemeen te bewaren, en eene verslimmering der kwaal te verhoeden. Deze opmerking geldt alleen van de niet in verzwering zijnde gezwellen; de zwerende toch zag ik onder den invloed van deze behandeling, ook gedurende het koude jaargetijde, tot cicatrisatie komen.

Bijna alle zieken, die de walnotenbladeren gebruiken, krijgen een gunstig uitzien, hun eetlust en hunne krachten nemen zeer snel toe. De opmerkingen der liefdadige zusters, dat de aldus behandelde kinderen zeer dikwijls meer in beweging geraakten, dan vroeger, bevestigden zich bijna immer. Deze levendigheid is het eerste teeken van de nabijzijnde terugkeerende gezondheid. Al deze gunstige teekenen verschijnen echter niet bij dezulken, wier longen vol *tubercula* zijn, ten minste niet bij diegenen, wier phthisische toestand reeds verre gevorderd is; zij vermageren; colliquative diar-

rhoeën komen, ofschoon zeer laat eerst, hierbij, en somtijds blijven zij geheel achterwege. Het hoesten schijnt bij deze zieken door de notenbladerensiroop eerder toe te nemen, dan zeldzamer en minder hinderlijk te worden.

Alle kinderen nemen het aftreksel der walnotenbladeren, met suiker of honig verzoet, zonder tegenzin; naar de siroop verlangden zij zelfs dringend. Geeft men de pillen met honig, of ook slechts in eenen lepel suikerwater, dan worden zij zonder moeite doorgeslikt.

De bovenvermelde toebereidingen der walnotenbaderen zijn, zoo onschadelijk, dat verscheidene zeken uit het gesticht dezelve bijna regelmatig drie jaren achtereen, in den vorm van siroop of pillen, gebruikt hebben. Ik heb giften voorgeschreven, die, naar mijne meening, zonder nadeel konden versterkt worden. De stoelgang neemt bij de zieken, die dit middel gebruiken, niet toe, deszelfs keur is bruin. Ik geloof, dat de honig menigmaal de verstopping voorkomt, en derhalve verkies ik hem, tot verzoeting van het aftreksel, boven de suiker.

Ik wil aan deze eerste afdeeling nog twee gevallen toevoegen, welke den goeden invloed der walnotenbladeren bij bleekzucht bewijzen.

Elfde geval. Bleekzucht voor den aanvang van den eersten stondenvloed.

Olive pelan, zeventien jaren oud, een kwijnend mager meisje van eene zwakke gezondheid, had de

stonden nog niet gehad; hare aangezigtskleur was bleek groenachtig; zij had dagelijks pijn in de spieren der onderste ledematen, somwijlen ook kramp; zij had gedurig hinder van maagpijn, had gebrek aan slaap en geen' eetlust; de verzwakking was zeer groot.

Den 1sten Mei 1838 ving ik de volgende behandeling met haar aan; zij bekwam dagelijks drie koppen van het aftreksel der groene walnotenbladeren met althaeasiroop, en moest flanellen onderbroeken dragen. Nog vóór dat veertien dagen verstreken waren, was de slaap voortreffelijk; de kramp- en maagpijnen hadden geheel opgehouden; de eetlust was teruggekeerd en met denzelven opgeruimdheid; de spijsvertering was gezond.

Den 5den Junij kreeg zij, zonder aanmerkelijke toevallen, de stonden; dit duurde veertien dagen en deze kwamen sedert dezen tijd geregeld weder.

Twaalfde geval.

MARIE MINAUD, vier en twintig jaren oud, vroedvrouw, kweekeling uit het departement van *Vendé*, kwam in het kraamhuis in den navolgenden toestand. De stonden waren uit onbekende oorzaken sedert zes maanden uitgebleven. De zieke ziet er in het aangezigt groen geelachtig bleek uit, had intusschen nog eenigen eetlust, en ziet er, even als vroeger, nog goed gevoed uit. *Behandeling.* Dagelijks drie eetlepels vol walnotenbladerensiroop, wollen onderbroeken. De stonden verschenen op den twintigsten dag der behandeling, en met deze, alle blijken eener bloeijende gezondheid.

TWEEDE AFDEELING.

Scrofuleuse oogontstekingen.

Zonder te onderzoeken, of er werkelijk eene scrofuleuse oogontsteking bestaat, of dat men in deze ziekte, wier teekenen zoo zeer van die der gewone ontstekingen onderscheiden zijn, slechts eene eenvoudige ontsteking der oogleden wil aannemen, zal ik mij slechts bepalen, de nieuwe behandeling, welke ik tegen deze gewoonlijk zoo hardnekkige ziekte heb aangewend, bloot te leggen, en de geneesheeren aan te raden, dat zij in de behandeling van deze ziekte mijn voorbeeld volgen.

Deze tweede afdeeling bevat slechts vier gevallen; ik had er zeven kunnen mededeelen, maar daar bij de drie laatste zieken de oogontsteking niet het voornaamste scrofuleuse lijden uitmaakte, zoo heb ik van deze gevallen daar gewag gemaakt, waar zij beter te pas komen. Het betreft ANNA TRUFFIER en JENNY TOULON, waarvan in de eerste afdeeling, en SIDONIE BERLOQUIN, waarvan in de derde afdeeling gesproken wordt.

Dertiende geval.

AIME L'ENFANT, acht jaren oud, een zwak meisje, heeft sedert hare kindschheid talrijke kliergezwellen in den nek, ter grootte van eene hazelnoot. Hare huid is blank, zij heeft dikke neusvleugels en lippen, groote oogen en buitengewoon lange oogharen, welke met hunne punten in elkander verward

zitten. Het linker oog werd den 20sten Augustus 1839 ziek; de *cornea* verweekte en ulcereerde op onderscheidene plaatsen. Bijna gelijktijdig met het ontstaan der oogontsteking trad eene zeer pijnlijke lichtschuwheid in. Eerste behandeling: Eene aderlating op den arm van acht oncen, verder tegen den avond van dienzelfden dag tien bloedzuigers onder het onderste ooglid, een voetbad met mosterdmeel, ruimschoots drinken. Een seton in den nek tegen den vierden dag; het oog wordt met een afkooksel van althaeawortel en belladonnabladeren gebet; het gebruik van de verweekende en verzachtende plaatselijke middelen wordt voortgezet. De kleine zieke wordt bestendig in eene donkere kamer gehouden; zij bekwam afvoerende middelen, dan eens uit Sedlitzer water, dan weder uit calomel bestaande.

Deze behandeling had geen ander gevolg, dan dat de conjunctiva hare hoogroode kleur verloor; dezelve werd bleek en violetkleurig. De omvang van het oog was afgenomen; er bestonden echter onderscheidene kleine zweertjes op de *cornea.* Uit het oog scheen geen vocht te vloeijen; ik zag ten minste geene doorgebrokene plaatsen.

Behandeling met walnotenbladeren aangevangen den 15den October 1839. Het kind nam dagelijks 32 grammen (wigtjes) siroop en twee glazen aftreksel van versche bladeren, met honig verzoet; het oog werd met het hiernevens opgegeven oogwater dikwijls gewasschen en gebet.

N. Afkooksel van walnotenbladeren 192 grammen.
Belladonna-extract 1 gr.
ROUSSEAU'S *laudanum* 1 gr.

Er vertoonde zich al spoedig eene duidelijke beterschap. De seton werd op den 1sten November weggenomen. Tegen den 12den van deze maand, namentlijk op den zeven en twintigsten dag der nieuwe behandeling, was de zieke hersteld; zij kon met het linker oog, dat merkelijk kleiner gebleven is, zonder pijn lezen. De pupil had een' in de dwarse doormeting eironden vorm aangenomen, en was grooter, dan die van het regter oog. Zonder twijfel had hier eene ontsteking der *cornea* en der *iris* plaats gehad. Maar had deze ziekte niet een bijzonder karakter aangenomen?

Dit meisje overleed aan eene chronische darmontsteking, op den 26sten April 1840. De lijkopening had geene plaats.

Veertiende geval.

Prosper bobart, negentien jaar oud, een kind uit het gesticht, leed in zijne kindschheid aan scrofuleuse zweren, welke aan den hals en voor op de borst talrijke lidteekenen terug lieten. Buitendien leed hij tegenwoordig aan eene oogontsteking, welke talrijke donkere vlekken op het hoornvlies achterliet. Hij zag de voorwerpen slechts als door eenen digten sluijer.

Tegenwoordige ziektetoestand. De conjunctiva van beide de oogen is bleekrood; het geringste licht wordt niet verdragen. Brandend heete tranen vloeijen in menigte uit de oogen.

De behandeling met de walnotenbladeren begon den 20sten Junij 1837. Het extract werd in pillen

toegediend, dagelijks drie stuks, en daarbij twee koppen aftreksel van de versche bladeren; de oogen werden zorgvuldig en dikwijls met walnotenbladen-water gewasschen, waarbij ROUSSEAU's *laudanum* en *Acet. plumb. crystallisat.* gevoegd was.

Eene aldus voortgezette kuur van twee maanden was toereikende, om de oogen van den zieke in dien toestand terug te brengen, als waarin zij zich vóór de ontsteking bevonden hadden. De gezondheidstoestand van den jongen man heeft zich tegelijkertijd, over het algemeen, aanmerkelijk gebeterd. Deze welstand duurt nu nog voort, B. woont in de stad en verrigt zijn werk.

Vijftiende geval.

ANNA LILLEVOYE, vier jaren oud, heeft eenige kliergezwellen in den nek. Haar broeder en eene oudere zuster lijden tegenwoordig aan scrofuleuse zweren. Onze zieke heeft eene hevige ontsteking van beide de oogen, met lichtschuwheid en tranenvloed. Dit lijden duurt reeds onderscheidene maanden. Ontstekingwerende middelen hebben bijkans niets uitgewerkt. De behandeling met walnotenbladeren begon den 11den April 1840. Drie theelepels siroop, twee koppen infusie, walnotenbladeren-water met ROUSSEAU's *laudanum*, zoo als in het twaalfde geval, tot oogwater. De kleine zieke was in twintig dagen volkomen hersteld; de volkomene beterschap volgde zeer spoedig.

Zestiende geval.

ANNA AUTIN, twaalf jaren oud, een kind uit het

gesticht, leed meer dan vier jaren lang aan eene ontsteking van beide de oogen, en konde sedert dien tijd de oogen, uit welke eenen rijkelijken tranenvloed plaats vond, wegens eene ten uiterste pijnlijke lichtschuwheid, niet openen. Wanneer men de oogleden opende, drong de opgezwollen conjunctiva te voorschijn. Slechts met de grootste moeite, en terwijl de zieke hevige pijn ondervond, konde ik mij overtuigen, dat er zich op de *cornea* onderscheidene zweertjes bevonden.

De halsklieren waren gezwollen; het kind was vermagerd, zwakkelijk, bleek, en zat aanhoudend in eenen donkeren hoek naast den schoorsteen, in haar slaapvertrek. Onderscheidene middelen, zoo als plaatselijke bloedontlastingen, talrijke vesicantia aan den hals en op den arm, zes maanden lang een seton in den nek, afleidende middelen naar het darmkanaal, zoogenaamde specifieke middelen, zoo als iodium, ijzer, gentiaansiroop, middelen tegen den scorbut en meer anderen, had men te vergeefs eenen tijd lang aangewend; de toestand van het kind was steeds dezelfde gebleven.

De behandeling der zieke met walnotenbladeren werd op den 20sten September 1839 aangevangen (siroop, aftreksel en het hierboven opgegeven oogwater), en in het geheel regelmatig acht maanden lang voortgezet; het allereerst verminderden de pijnen en de tranenvloed. Op den 1sten November, dus na eene aanwending der walnotenbladeren, gedurende veertig dagen, kon de zieke het licht verdragen. Omstreeks dezen tijd zette ik haar eene fontenel in den nek.

Heden, den 30sten October 1840, is ANNA AUTIN, sedert zes maanden, volkomen hersteld. Haar algemeene gezondheidstoestand is voortreffelijk; zij gaat ter schole. De behandeling der oogziekte vorderde ongeveer zes maanden. De zweren der *cornea* hebben aan beide zijden geene aanmerkelijke sporen achtergelaten.

Aanmerkingen over de behandeling van scrofuleuse oogontstekingen met walnotenbladen.

Deze aanmerkingen zullen zich tot de volgende bepalen.

1°. Opmerkelijk is het, dat de hier aanbevolene behandeling in alle gevallen, in welke ik haar aanwendde, de genezing te weeg bragt. Zeer dikwijls volgde de beterschap snel; meestal was dezelve, na de eerste veertien dagen der kuur, reeds zeer duidelijk waar te nemen.

2°. Het oogwater uit walnotenbladerenwater en opium toonde zich zeer werkzaam, hetgeen men grootendeels aan het aftreksel van deze bladeren moet toeschrijven, vermits de enkele sterk met opium bezwangerde oogwaters, zoo als zij gewoonlijk aangewend worden, slechts zelden eene zoo snelle uitwerking opleveren.

3°. De behandeling met walnotenbladeren werkte, over het algemeen, bij de langdurige oogontsteking spoediger, dan bij de gezwellen der lijmphatische klieren.

Geen der zieken van de tweede afdeeling heeft tot op heden eenige recidiven bekomen.

DERDE AFDEELING.

Scrofuleuse gezwellen met verzwering.

Deze afdeeling bevat twintig gevallen. Ik konde van deze soort nog verscheidene aanvoeren, zoo zich niet even zoo veel zieken aan mijne behandeling onttrokken hadden.

Zeventiende geval.

AUGUSTE DAVY, acht jaren oud, weeskind, van eene kleine gestalte, met eene weinig ontwikkelde borstkas, loopende oogen en gewoonlijk roode oogleden. Dit kind lijdt sedert twee jaren, aan eene zwelling van alle halsklieren, zoowel in den nek, als onder de kin. De aanzwelling is aan beide zijden aanmerkelijk, maar grooter aan de regter-, dan aan de linkerzijde (hier ter grootte eener vuist). Aan de regterzijde zijn op het gezwel vijf zweren, met ondermijnde donkerblaauwe randen. Slechts twee zweren bevinden zich aan de linkerzijde; het kind is treurig en dof; het eet weinig. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 20sten Junij 1837. Ik schreef voor, de siroop, het aftreksel en wasschingen met walnotenbladerenwater, op de zweren omslagen van hetzelfde afkooksel, met daarop gestrooid walnotenbladerenpoeder. Daarenboven werden de zweren met eene uit vet en walnotenbladeren-extract bestaande zalf verbonden. Na verloop van twee maanden hadden de zweren een

beter voorkomen, en waren reeds in grootte, doch niet in aantal afgenomen. De aanzwelling was aan beide de zijden van den hals aanmerkelijk afgenomen. Het kind bevond zich beter, had eetlust, was vrolijk en opgeruimd. Op den 1sten Januarij 1838 (na eene behandeling van zes maanden) was de toestand van het kind niet veranderd, de eetlust bleef bestaan.

In het jaar 1838 werd de behandeling meermalen uitgesteld en weder aangevangen, zoodat de tijd, gedurende welke het kind geneeskundig behandeld werd, zich slechts tot zes maanden laat terug brengen, weshalve die behandeling dan ook slechts eene zeer geringe uitwerking had. Op eens, in Februarij 1839, vertoonden zich talrijke en klaarblijkelijke teekenen van beterschap. De zweren begonnen te cicatriseren, en op den 25sten Maart was de cicatrisatie volkomen tot stand gekomen. Zoo heeft de behandeling meer dan twee jaren voortgeduurd; sedert dezen tijd is het kind gezond gebleven. Om nu wederinstortingen voor te komen, beval ik hem, gedurende den winter van 1839—1840, het aftreksel der walnotenbladeren tot inwendig gebruik aan. Tegenwoordig bevindt hij zich wel en is in het weeshuis.

Achttiende geval.

Auguste neau, tien jaren oud, weeskind, van eene aan zijne jaren overeenkomstige ontwikkeling. Hij lijdt eerst sedert zes maanden aan een kliergezwel onder de kin, op hetwelk zich eene zweer

van zes lijnen doormeting bevind. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 20sten Junij 1837. Ik schreef de pillen, het aftreksel, met poeder bestrooide omslagen, en wasschingen met het afkooksel van walnotenbladeren voor. Na twee maanden vertoonde er zich merkelijke beterschap: De ettering had een beter karakter. Eenige aangrenzende kliergezwellen waren verdwenen, maar het kind was zeer onrustig.

Na zes maanden, die de herfst en het eerste gedeelte des winters in zich bevatteden, namelijk, gedurende de vier laatste maanden, is de kleine niet gebeterd. Op den 1sten Mei 1839 was hetzelve echter geheel hersteld. Het kind is sterker geworden, en heeft tot op heden geene instortingen gehad. De behandeling, welke, even als in het vorige verhaalde geval, twee jaren duurde, werd zeer goed verdragen. Eetlust en opgeruimdheid duurden voort.

Negentiende geval.

Modeste oyer, vijftien jaren oud, van *Pont-de-Ce*, van eene kleine gestalte, bleeke aangezigtskleur, slappe vezel, zonder eetlust en nog zonder maandelijksche zuivering. Zij lijdt sedert eenige jaren aan eene aanmerkelijke aanzwelling der klieren onder het regter oor, met eene acht lijnen breede zweer. Aan de linkerzijde van den hals bevond zich een kleiner gezwel, insgelijks met eene zweer. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 15den April 1839. Aanvankelijk werden slechts

drie koppen van het aftreksel voorgeschreven, later de siroop en ook de pillen, eenige zoutbaden, twee of drie purgatiën uit Sedlitzerwater. Na eene behandeling van veertien dagen vertoonde zich opgeruimdheid en eetlust, meer vastheid in de spieren, eene natuurlijke kleur der huid en eene aanmerkelijke vermindering van het gezwel aan den hals. De herstelling was op den 10den September 1839, na eene behandeling van vijf maanden, volledig. Sedert Augustus hadden de stonden zich van zelven geopenbaard, en waren sedert tot in Mei 1840 regelmatig terug gekeerd, tegen dezen tijd echter bleven zij uit. De halsklieren, welke nog niet geheel geslonken waren, zwollen op nieuw sterker aan; er waren eenige kleine verharde knobbels te voelen. — Nieuwe behandeling. Eene aderlating op den arm, laauwe warme baden en verslappende drank. Intusschen waren deze middelen niet toereikende, om het snelle openbreken der klieren te verhinderen. Drie etterverzamelingen werden met het lancet geopend, er vloeide eene kaasachtige welgevormde etter af. Herhaling der behandeling met walnotenbladeren. Het meisje was den 18den Julij genezen en is tot op dezen dag gezond gebleven. De stonden verschenen regelmatig.

Twintigste geval.

Lodewyk gazeau, twee en twintig jaren oud, pachter te *Saint-Martin-de-Beaupreau*, had sedert drie jaren kliergezwellen, met etterholten aan den hals en aan de regterzijde onder de kaak. Na

een tweejarig gebruik van het aftreksel der walnotenbladeren was de jonge man volkomen hersteld.

Een en twintigste geval.

CELANIE CHALNMEAU, uit het Augustiner klooster, had een klein gezwel in den nek, en eene scrofuleuse zweer, met ondermijnde randen aan den regter schouder. De behandeling met de walnotenbladeren werd begonnen den 10den Junij 1839, waardoor in drie maanden eene volledige genezing tot stand kwam, welke tot heden voortduurt.

Twee en twintigste geval.

SIDONIE BERLOQUIN, uit het Augustiner klooster, lijdt sedert twee jaren aan een aanmerkelijk gezwel, met eene zweer onder de kin, en sedert een vierendeeljaars aan eene chronische ontsteking van het regter oog. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 12den Februarij 1839. In drie en eene halve maand was het meisje genezen, maar bekwam, gedurende den winter van 1840, eene instorting, namelijk, een kliergezwel aan den hals, nabij het lidteeken. Het nieuwe gezwel etterde spoedig. Het kind had, bij deszelfs afreize naar *Nantes*, slechts nog drie kleine onbeduidende zweertjes over.

Drie en twintigste geval.

ROSALIE JOUBERT, zeventien jaren oud, een weeskind, lijdt aan porrigo, heeft eene bleeke aangezigtskleur en een gezwel onder het regter oor, dat

sedert drie jaren ettert. De behandeling met de walnotenbladerén begon op den 1sten Julij 1839. Den 1sten November, dus na vier maanden, was het meisje genezen, en is tot op heden, den 7den Februarij 1841, gezond gebleven; ook heeft zich haar algemeene toestand aanmerkelijk gebeterd; de stonden blijven nog uit.

Vier en twintigste geval.

Louise delaunay, elf jaren oud, uit het weeshuis, lijdt sedert een half jaar aan kliergezwellen met zweren aan de regterzijde, onder den hoek der onderkaak. Na eene van den 20sten December 1839 tot op den 1sten Julij 1840 voortgezette behandeling met walnotenbladeren, was de volkomene genezing gevolgd, welke tot heden voortduurt.

Vijf en twintigste geval.

Agathe pasquier, twaalf jaren oud, uit het weeshuis, is overeenkomstig haren ouderdom ontwikkeld, heeft eene bleeke huid, dikke lippen, eene sterke klieraanzwelling in den nek, en kliergezwellen met zweren onder de onderkaak en het linker oor. Na eene behandeling van zes maanden met notenbladeren, die op den 4den October 1838 begon, was zij genezen, en is tot op heden gezond gebleven.

Zes en twintigste geval.

Henriette henriade, een weeskind, zestien jaren oud, is sedert hare vroegste kindschheid rachitisch,

en heeft de stonden nog niet gehad; zij lijdt aan kliergezwellen in den nek, een etterend gezwel onder het linker oor en zwelling van het borstbeens-sleutelbeensgewricht, heeft aanhoudend koorts en des avonds een drooge hoest. Na het gebruik der walnotenbladeren, gedurende twee maanden, waarmede zij op den 20sten Junij 1837 begon, waren de zweren op den 24sten Augustus genezen, maar de gezwellen bleven bestaan, en het meisje stierf aan *phthisis tuberculosa*, den 4den Augustus 1838.

Zeven en twintigste geval.

Marie berthier, dertien jaren oud, weeskind, is sedert een jaar van porrigo genezen, en lijdt sedert drie jaren aan etterende kliergezwellen onder het linker oor. De behandeling met de walnotenbladeren, welke den 20sten Junij 1837 begon, en in het toedienen van het aftreksel, de pillen en het onderscheidene malen aanzetten van bloedzuigers bestond, had eene zoo snelle werking, dat reeds binnen twee en veertig dagen de genezing volgde, en er tot op heden geene wederinstorting plaats vond.

Acht en twintigste geval.

Désiree noyer, negen jaren oud, weeskind, van tamelijk sterken ligchaamsbouw, is sedert eenigen tijd van porrigo genezen, maar heeft sterk aangezwollen klieren in den nek en onder het oor, met drie zweren aan de regterzijde. De behandeling met de walnotenbladeren, begon den 20sten Junij

1837. De cicatrisatie der zweren volgde na zes maanden; de kliergezwellen verdwenen langzamerhand. Zij is thans genezen.

Negen en twintigste geval.

ANNA PRION, twaalf jaren oud, weeskind, lijdt aan eene klieraanzwelling in den nek, en aan kliergezwellen onder den regterhoek der onderkaak. Na eene behandeling van twee maanden, welke den 20sten Junij 1837 aanving, waren de zweren volkomen gecicatriseerd. Den 2den December volgde eene wederinstorting, en de behandeling werd voortgezet, waardoor op den 1sten Januarij 1838 de genezing volledig verkregen werd, en heden nog voortduurt. De geheele behandeling heeft zes maanden geduurd. Tegenwoordig zijn de lidteekenen wit en vast.

Dertigste geval.

MARGARETHA TRIEUL, dertien jaren oud, uit het Augustiner klooster, lijdt sedert haar tweede jaar aan klierziekten. Hare moeder is aan den kanker, hare oudste zuster aan eene scrofuleuse ziekte gestorven. Twee harer broeders bevinden zich zeer wel. De zieke, wier wezenstrekken sterk zijn uitgedrukt, en wier stem door den neus gaat, heeft onder de kin een gezwel, op hetwelk zich reeds, sedert achttien maanden, twee zweren bevinden. De klieren in den nek en onder de ooren zijn aanmerkelijk gezwollen. Lang heeft zij zonder eenig nut bittere middelen gebruikt. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 3den Julij

1840. Gedurende de eerste maand is hare gezondheid over het algemeen, en de toestand der zweren, welke zelfs in weinige dagen cicatriseerden, merkelijk gebeterd. Bijna onmiddelijk daarop had er eene wederinstorting plaats, welke de eerste koude van November veroorzaakte. Tegenwoordig ziet het meisje er slecht uit, heeft nieuwe zweren onder de kin en zal de kuur voortzetten.

Een en dertigste geval.

M. F...., diaken te *Chollet*, heeft eene scrofuleuse zweer aan den linker voorarm, welke langen tijd te vergeefs met weekmakende middelen is behandeld; zijne zuster lijdt aan kliergezwellen, met zweren aan den hals. De zieke is zwak, mager en zonder eetlust; zijne ledematen zijn gewoonlijk koud, en worden bij de geringste koude gemarmerd en violetkleurig. Elken winter heeft hij vorstbuilen. De behandeling met walnotenbladeren begon bij hem den 6den October 1840. De uitwerking op zijnen welstand vertoonde zich reeds na twintig dagen; de zweer bekwam een beter aanzien, maar dewijl de randen ondermijnd en dunner geworden waren, bestreek ik hen met *potassa caustica.* De cicatrisatie volgde spoedig, niettegenstaande de ronde zweer eene doormeting van twintig lijnen had. In dit geval was de gunstige werking der walnotenbladeren op den algemeenen gezondheidstoestand opmerkenswaardig. De zieke bekwam weder kracht en moed, om werkzaam te zijn. » Dit is een nieuw leven voor mij," schreef

hij mij. De te *Cholet* wonende zuster des zieken heeft, zonder dat ik haar zag, hetzelfde middel gebruikt, en was in den tijd van zes maanden geheel hersteld.

Twee en dertigste geval.

Emilie paimot, vijftien jaren oud, uit het weeshuis, vertoont eene geringe verstandsontwikkeling. Zij heeft de stonden nog niet; en heeft onder het oor een kliergezwel, op hetwelk zich vier zweren bevinden. Door de behandeling met walnotenbladeren, van den 20sten Junij 1837 tot op den 1sten Augustus, volgde de cicatrisatie der zweren en eene aanmerkelijke vermindering van het gezwel. Wegens epilepsie moest zij in het gasthuis voor ongeneeslijke zieken overgebragt worden; de scrofulziekte echter was verdwenen.

Drie en dertigste geval.

Louise neveu, acht jaren oud, een kind uit het weeshuis, is dom en haar hoofd op eene geheel eigenaardige wijze van achteren verwrongen, waarbij het voorhoofd sterk naar voren uitsteekt. Sedert een jaar is zij van porrigo genezen, en heeft een etterend kliergezwel onder het regter oor. De behandeling met walnotenbladeren, welke den 20sten Junij 1837 begon, openbaarde gedurende de drie eerste maanden geenerlei uitwerking. De dunne randen der zweer werden weggesneden, en de cicatrisatie was den 20sten Februarij 1838 voltooid

en vast. In dit geval volgde de genezing, gedurende den winter. In de maand Augustus had er eene wederinstorting plaats; er ontstond, namelijk, een nieuw gezwel, hetwelk plotseling aanving te etteren. Gedurende de op nieuw begonnen behandeling stierf het kind op den 8sten October 1839, aan eene acute hersenontsteking. De lijkopening werd niet toegestaan.

De plotselinge ontwikkeling eener ontsteking in de door de ziekte aangedane deelen, welke in dit geval plaats vond, is mij in andere gevallen onderscheidene malen voorgekomen, en deze verhandeling levert daarvan nog eenige voorbeelden op. Naar mijn inzien was de behandeling met walnotenbladeren de oorzaak van dit nieuwe gezwel, hetwelk in dit geval niets te beduiden had. Levert deze ontstekingaardige aanzwelling niet een bewijs op van de krachtige en bijzondere werking van het middel?

Vier en dertigste geval.

THEODORE TOULON, acht en twintig jaren oud, landbouwer te *Savenières*, was als kind vrij van klierziekten en nooit syphilitisch geweest. Tegenwoordig lijdt hij, sedert vijftien maanden, aan eene aanmerkelijke aanzwelling van alle klieren rondom den hals, met tien zich daar bevindende zweren.

De omtrek dezer zweren is gezwollen en hard, onder aan den hals, nabij het borstbeen, is eene zweer, die grooter is, dan de overigen, en wier randen ondermijnd en gekarteld zijn. De algemeene toestand van den zieke is daarbij tamelijk goed.

Eene, langen tijd achtereen te *Angiers* aangewende, regelmatige behandeling was zonder gevolg gebleven. De behandeling met de walnotenbladeren, welke den 25sten April 1840 begon, bewerkte in twintig dagen eene aanmerkelijke beterschap. De zweren hadden een beter aanzien bekomen en etterden minder. De zieke, die vroeger den hals niet bewegen konde, draaide denzelven nu met gemak. Den eersten Junij werden alle nog gezwollen klieren door eene ontstekingachtige opzwelling aangedaan; er vormde zich onder de regter kinnebak eene uitgebreide etterverzameling. Bij de opening vloeide er een dikke, goed bereide etter weg. Op den 3den Julij bevond zich de zieke, die, zoo als hij zeide, het middel regelmatig had voort gebruikt, beter dan ooit gedurende zijn lijden. Er zijn nu nog slechts drie zeer weinig etterende zweren voorhanden. Van dezen dag aan heeft hij zich aan mijne behandeling onttrokken, en ik weet niet, wat van hem geworden is.

Vijf en dertigste geval.

Anna britteau, vijftien jaren oud, van *Pont-de-Ce*, bij wie zich de stonden nog niet vertoond hebben, heeft kastanje bruine krullende haren, donkere oogen en eenige oude lidteekenen aan beide zijden van den hals. In de nabijheid van den linker hoek der onderkaak bevindt zich eene etterholte, die drie eetlepels vol vocht bevatten kan. Eene tweede, veel grootere, neemt de inwendige oppervlakte van den voorarm in. Deze holte brak

den 10den September 1839 open, en er vloeide een half glas van eene korrelachtige massa, met klonten van eene tuberculeuse geaardheid, uit dezelve weg. Eene derde nog grootere verzameling ligt aan de inwendige en bovenste zijde der regter kuit. De huid van al deze gezwellen is niet van kleur veranderd, uitgenomen op die plaatsen, waarvan ik zoo aanstonds spreken zal. Twee andere ophoopingen van knobbelachtige massa's verheffen de huid van het hoofd, en veroorzaken eene zeer pijnlijke spanning; zij hebben de grootte van een klein ei. Eene andere etterholte bevind zich onder het regter ooglid. Harde onpijnlijke aanzwellingen gingen al deze etterverzamelingen vooraf, die aan het hoofd daarentegen waren, naar mate van hunne ontwikkeling, met meer pijn verbonden. De etter vormde zich hier langzaam. Ik was van den scrofuleusen aard der ziekte overtuigd, en meende de gezamenlijke etterholten voor even zoo vele verzamelingen van eene verweekte tuberculeuse massa te moeten houden.

De zieke onderwierp zich aan de behandeling met walnotenbladeren, op den 10den September 1839. De etterverzamelingen werden achtereenvolgens door het mes geopend, en na verloop van drie en eene halve maand bevond de zieke zich veel beter. De eetlust en opgeruimdheid waren weder geheel teruggekeerd, alle etterholten waren ledig en gecicatriseerd, uitgenomen die aan de kuit en het hoofd, uit welke nog vocht sijpelde. Den 21sten Januarij werd de zieke door eene ontsteking van beide de longen aangetast, die haar den 28sten Januarij

deed bezwijken. De vergunning tot de lijkopening konde ik, hoezeer ik zulks ook wenschte, om te zien of er zich *tubercula* in de longen bevonden, niet verkrijgen.

Zes en dertigste geval.

RÉNÉ LANDRIN, tien jaren oud, van *Morannes*. De moeder van dezen knaap is aan *phthisis tuberculosa*, en een van zijne broeders, in nog zeer jeugdigen ouderdom aan eene scrofuleuse ziekte gestorven. RÉNÉ lijdt, sedert zes jaren, aan eene aanmerkelijke zwelling van den hals, aan welke zich twee en twintig etterende zweren bevinden. De omvang van den hals is aan dien van het hoofd gelijk, hetwelk derhalve ook niet omgedraaid kan worden. Aan de regter dij bevinden zich twee breede lidteekenen, die van oude scrofuleuse zweren getuigen. De kleine werd, gedurende onderscheidene jaren achtereen, zonder eenig gevolg met hop, gentiaan en iodiumpraeparaten behandeld. De aanwending der walnotenbladeren begon den 13den December 1839. De eerste teekenen van beterschap toonden zich tegen het midden der maand Maart. De hals werd dunner, zoodat het hoofd eenige beweging kon maken. Na eene regelmatige, tien maanden lang achtereen voortgezette behandeling, had de hals zijnen natuurlijken omvang herkregen, er waren nu nog slechts negen weinig etterende zweren voorhanden. De lidteekenen hadden een goed aanzien; het kind is opgeruimd en heeft goede eetlust. Buiten de walnotenbladeren vorderde de

behandeling het meermalen aanzetten van bloedzuigers, ook moest er eenige losgeraakte en verdunde huid weggesneden worden. Het aanstippen met *lapis. inf.* werd dikwijls herhaald, en eenige malen *potassa caustica* aangewend. De zweren liet ik aanvankelijk met omslagen van walnotenbladerenwater, later met vet en walnotenbladeren-extract verbinden, en tot besluit met compressen, die met walnotenbladerenwater bevochtigd waren. Dit plaatselijk middel verdient boven beide anderen de voorkeur.

Al het hier aangevoerde, omtrent den gebeterden toestand des zieken, geeft slechts een onvolkomen denkbeeld van het gunstige gevolg mijner behandeling bij dezen patient, wiens schrikkelijken toestand voor den dood, of toch ten minste voor ongeneeslijkheid, deed bevreesd zijn. Naar alle waarschijnlijkheid kan ik nu de blijde hoop voeden, hem tegen den herfst van 1841 volledig hersteld te zien. Opmerkelijk komt het mij voor, dat de talrijke zweren den zieke geene pijn veroorzaakten. Deze omstandigheid is van eene goede beteekenis, hoe groot ook immer het verlies aan massa en de hoeveelheid des etters zijn moge, daar de aanhoudende pijnen de zieken spoediger uitputten, dan de ontlasting van ontbondene stoffen.

Aanmerkingen over de in de derde afdeeling aangevoerde gevallen.

In de vorige twintig gevallen wordt van zweren gesproken, welke zich, ten gevolge eener, dan

eens in de klieren, dan eens in het omringende celwijsweefsel ontwikkelde ontsteking, gevormd hadden. Eenige van deze zieken waren door voorname artsen en in voorname ziekenhuizen zonder eenig gevolg behandeld geworden. De behandeling met de walnotenbladeren toonde bij dezen vorm der ziekte eene niet minder gelukkige uitwerking, dan bij de vroeger beschouwden. Over het algemeen werkt zij sneller op de klierverzweringen, dan op de eenvoudige aanzwellingen. Men zal zich herinneren, dat zulks bij de oogontsteking even zoo plaats vond. (*) Van de twintig zieken werden er veertien volkomen genezen, en hun welstand is duurzaam. Twee der kinderen, wier toestand zich aanmerkelijk gebeterd had, stierven aan andere ziekten. Ofschoon de overige vijf niet hersteld zijn, en nog lang moeten behandeld worden, leveren zij toch even zoo vele bewijzen op voor de werkzaamheid van het hier aanbevolen middel, daar zij door hetzelve aanmerkelijk gebeterd waren. In den regel werd er van twee tot zes maanden voor de genezing der kliergezwellen met verzwering gevorderd. Voor de moeijelijkste gevallen moest de behandeling twee jaren lang, ofschoon met eene tusschenpoozing van onderscheidene weken, van

---

(*) Deze opgave is geheel onjuist, daar uit de verhaalde gevallen zelven blijkt, dat er slechts twaalf volkomen genezen zijn (N°. 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 31), en er in plaats van twee zieken, drie zijn gestorven (26, 33, 35). De vijf niet herstelde zijn dus N°. 22, 30, 32, 34 en 36.

Nederduitsche Vert.

tijd tot tijd voortgezet worden. Deze hardnekkigheid der kwaal heeft intusschen minder bij de zweren, dan bij de oude gezwellen plaats, bij welke men het voorhanden zijn eener tuberculeuse stof moet op den voorgrond stellen.

Alle zieken van deze afdeeling hebben de algemeene behandeling even zoo goed, als die der beide voorgaande, verdragen. Wat aanbelangt het plaatselijke middel, zoo heb ik de opmerking gemaakt, dat de met walnotenbladerenafkooksel bevochtigde compressen veel beter uitwerking hebben, dan de digestiefzalven en de met notenbladenpoeder bestrooide omslagen. Eenige malen liet ik de zweren, met eene uit gelijke deelen walnotenbladeren-extract en terpentijnolie bestaande digestiefzalf, verbinden. Somtijds wendde ik ook een mengsel van dit extract met versch vet aan. Deze vermenging werd op papier, of op eene wiek gebragt, maar veroorzaakte geene aanmerkelijke verandering. Daarentegen werkte het poeder van drooge walnotenbladeren, op kwalijk uitziende zweren gestrooid, opwekkend, daar zich in de zweren weldra rozenkleurige granulatiën vertoonden.

Meermalen echter was ik toch genoodzaakt, nevens de aanwending van deze onderscheidene verbindingen, de ondermijnde en geheel dunne randen van onderscheidene zweren met de schaar weg te snijden, of met eene loog te vernietigen. Ik bestreek ook dikwijls de oppervlakte der zweren met helschen steen, om eene omstemming in dezelve te bewerken en de ontsteking te vermeerderen. Het verbinden geschiedde immer des ochtends en des

avonds. Eene geringe en regelmatige op de zieke deelen uitgeoefende drukking, en eene matige door wollen omslagen onderhouden warmte, toonden zich dikwijls zeer nuttig. Eenige malen liet ik alcalische baden nemen, zonder nadeelige gevolgen daarvan voor de zweren te zien. De kinderen uit het weeshuis, bij welke het grootste gedeelte der verhaalde waarnemingen gemaakt waren, veranderden niets aan hunne leefwijze; het voedsel bleef hetzelfde; dagelijks vleeschspijs, bijna altijd gekookt, of in ragout, even zoo werd de kleeding en de woning niet veranderd. Deze laatste bestond uit eene ruime zaal, die in den winter gewoonlijk zeer koud, maar niet vochtig was. Het schoolonderwijs werd voor alle zieken, die hetzelve konden bijwonen, voortgezet. Spelen in de open lucht werd hun zelfs des winters niet verboden. Wat op dit punt eenige verbetering behoefde, heb ik ook telkenreize verkregen. Zoo droeg ik zorg, dat den scrofuleusen zieken van beide geslachten eene afzonderlijke kamer aangewezen werd; dat men hun daarenboven de winterkleeding vroeger gaf, en later ontnam, dan den anderen kinderen; dat de aan de halsklieren ziek zijnde, wollen slaapmutsen met oorlappen bekwamen, die men onder de kin vast maakte; ook voorzag ik daarin, dat het vleesch voor deze zieken meestentijds gebraden was, en dat hun roode wijn toegestaan werd. Ik hoop, dat ook deze verbeteringen en de leefwijze, door haren gunstigen invloed op den gezondheidstoestand der kinderen, voor het vervolg den duur der behandeling zal verkorten en instortingen verhoeden.

VIERDE AFDEELING.

Beenuitzettingen, necrosis en cariës scrofulosa.

Zeven en dertigste geval.

KAREL NEAU, negen jaren oud, uit het weeshuis, weinig ontwikkeld, lijdt sedert twee jaren aan eene zwelling van het eerste voorvoetsbeen der regterzijde. Het drukken op deze plaats veroorzaakt veel pijn. Eenige lijnen verder bevindt zich eene fistuleuse opening, uit welke een weinig gekleurde stof afvloeit; eene in de zweer ingebragte sonde dringt in de rigting van het gezwel naar binnen, zonder dat men onmiddelijk tot op het been kan geraken. De behandeling met walnotenbladeren begon den 20sten Junij 1837. De cicatrisatie der zweer was den 24sten Augustus voleind. Sedert dezen tijd was het been aanmerkelijk in omvang afgenomen. Den 28sten Januarij 1838 was de genezing voleind. De algemeene behandeling werd gedurende het nog overige gedeelte van den winter voortgezet; sedert dien tijd heeft er geene wederinstorting plaats gehad.

Acht en dertigste geval.

KAREL AUFRAY, tien jaren oud, uit het weeshuis, mager, met een dik hoofd, heeft sedert anderhalf jaar een aanmerkelijk groot gezwel op den rug van den regtervoet, met eene fistuleuse zweer, in welke

de sonde tot op het eerste voorvoetsbeen, dat aangezwollen en week geworden was, kon indringen. Na eene behandeling met walnotenbladeren van twee maanden, welke den 20sten Junij 1837 begon, vertoonde er zich nog geen beterschap, waarom er nu bloedzuigers in den omtrek der zweer gezet werden. Den 1sten Januarij was het gezwel geslonken. Aan de linkerzijde der borst vertoonde zich een gezwel, dat weldra doorbrak. Den eersten December 1839, namelijk na eene behandeling van veertien maanden, was het kind geheel en duurzaam hersteld.

Negen en dertigste geval.

JOSEPH MERCIER, elf jaren oud, uit het weeshuis, leed aan een kliergezwel aan den hals, algemeene zwakte, gebrek aan eetlust, en buitendien aan *cariës* van het tweede voorvoetsbeen der regterzijde. De fistuleuse zweer is van dien aard, dat men met de sonde de verweekte beenzelfstandigheid bereiken kan; de met het voorvoetsbeen in verband staande *phalanx* is ziekelijk aangedaan en drie maal dikker geworden. Bovendien bevindt zich op de oppervlakte der voetzool van diezelfde zijde eene etterverzameling, welke naar buiten schijnt te willen doorbreken. De onderscheidene ziekelijke aandoeningen bestaan reeds sedert vijf maanden. De behandeling met walnotenbladeren begon den 20sten Junij 1837. De genezing was den eersten April 1838 voleind en blijft voort bestaan. Het kind werd in de stad gehuisvest.

Veertigste geval.

VINCENT NEAU, tien jaren oud, uit het weeshuis, broeder van twee andere tot hetzelfde gezin behoorende klierzieken, heeft kliergezwellen aan den hals, aanzwelling en verweeking der beide eerste voorhandsbeenderen der linkerhand, benevens eene fistuleuse zweer, door welke de sonde tot in de beenmassa kan indringen. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 20sten Julij 1838, en duurde zes maanden voort. Gedurende dezen tijd cicatriseerde de zweer en brak onderscheiden malen weder open; verscheidene beenstukken werden afgestooten. Den 1sten Februarij 1839 was de genezing tot stand gebragt, welke sedert dien tijd voortduurde.

Een en veertigste geval.

FLORENT COUTANT, acht jaren oud, uit het Augustiner gesticht, heeft sedert twee jaren onder beide de ooren gezwellen, die uit eene aanzwelling der lymphatische klieren bestaan. De streek van de voorhand en den voorvoet is gezwollen, rood en pijnlijk; bij beide bestaan fistuleuse zweren, welke tot op het been doordringen. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 1sten Junij 1839, en werd acht maanden lang voortgezet. De zweren zijn nu geheel genezen en de lidteekenen hebben een goed aanzien. Intusschen heeft de knaap op lange na nog geene gezonde kleur. Aan den hals bevinden zich nog tamelijk talrijke en harde kliergezwellen. Deze toestand is voor geene volle-

dige genezing te houden, doch er vindt evenwel eene aanmerkelijke beterschap plaats.

Twee en veertigste geval.

CHARLOTTE FRANÇOISE, zestien jaren oud, uit het weeshuis, heeft eene zeer in het oog vallende lymphatische constitutie, en lijdt aan algemeene zwakte; de aangezigtsbeenderen en het jukbeensuitsteeksel der regterzijde zijn aanmerkelijk gezwollen, en er bevindt zich zelfs daar, sedert een jaar, eene etterende zweer. Het regter elleboogsgewricht is insgelijks aangezwollen, en voor den gewrichtsknobbel, aan het ondereinde van het opperarmbeen, is eene fistuleuse zweer aanwezig, welke rijkelijke *ichor* afscheidt. De sonde dringt in het been in. De linker ellepijp is aan het onderste derde gedeelte harer lengte aangezwollen, verweekt, en de sonde dringt even zeer in hare zelfstandigheid in. Aan de regter knie, welke zoo dik is als gewoonlijk, bevinden zich drie rijkelijk etterende zweren. Het linker scheenbeen is gezwollen, en op hetzelve is eene etterende zweer, uit welke een groot aantal beenschilfers te voorschijn komen. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 4den Augustus 1837. Tegen het einde van deze maand scheen de gezondheidstoestand in het algemeen iets beter te worden. In September werd het kind plotseling zwakker, en stierf den 4den van deze maand, nadat hetzelve zich sedert lang in eenen koortsachtigen toestand bevonden had.

Drie en veertigste geval.

MARIE AVRIL, tien jaren oud, uit het weeshuis, is sedert twee jaren ziek, heeft eene aanzwelling der halsklieren, en een gezwel met eene zweer onder de kin. Het linker elleboogsgewricht is nog eenmaal zoo dik en stijf als gewoonlijk. Aan de buiten- en binnenzijde van den elleboog bevinden zich pijnlijke sterk etterende zweren. Dikwijls braakt het meisje het voedsel weder uit, en lijdt sedert onderscheidene maanden aan eene aanhoudende koorts. De behandeling met de walnotenbladeren duurde van den 20sten Junij 1837 tot op den 20sten Augustus. De gezondheidstoestand was toen over het algemeen aanmerkelijk gebeterd, de koorts was geheel weggebleven en de spijsvertering was gezond. De zweren zijn onveranderd. Den 1sten Januarij 1838 was ook de toestand van deze aanmerkelijk gebeterd, en de cicatrisatie den 1sten September 1839 voleind. De behandeling heeft meer dan twee jaren geduurd. Tot op heden heeft er geene wederinstorting plaats gehad.

Vier en veertigste geval.

GOUPIL, acht jaren oud, uit het weeshuis, een klein ellendig kind; zijne spieren zijn slap; de huid is bleek. Hij lijdt sedert een jaar aan zwelling der halsklieren. De linkerknie is aanmerkelijk gezwollen. De gewrichtsuiteinden van het dij- en scheenbeen hebben eenen bijkans dubbelen omvang. De gewrichtsbeurs bevat eenige oncen sereus vocht. Op

de scheenbeensgraat derzelfde zijde bevindt zich eene fistuleuse zweer, welke veel ichoreus vocht afscheidt. Dit lid is zeer vermagerd en het kind lijdt veel; het heeft eene geringe aanhoudende koorts. De behandeling met de walnotenbladeren, welke den 4den Junij 1838 begon, werd niet regelmatig doorgezet; het kind hoestte veel. Het onderzoek der borst deed eene etterholte aan het bovenste gedeelte der linker long kennen. Den volgenden 4den December stierf de kleine.

Vijf en veertigste geval.

Anne delaunay, negen jaren oud, uit het weeshuis, heeft kliergezwellen aan den hals, gezwellen en zweren aan den buitenwand der beide oogholten, met *necrosis* en afschilfering; verder eene zwelling van het linker elleboggewricht, met eene fistuleuse zweer, welke de sonde tot aan den gewrichtsknobbel van het opperarmbeen laat indringen. Na eene tamelijk regelmatige behandeling met walnotenbladeren, welke den 1sten Januarij 1838 eenen aanvang nam, en achttien maanden (twee winters en eenen zomer) achtereen voortduurde, waren de zweren aan de oogholten genezen. De zich vormende lidteekenen, welke diep inzaten, hadden niet alleen eene verwringing der oogleden veroorzaakt, maar zelfs de oogappel aanmerkelijk naar voren gedreven. De ziekte aan den elleboog was geheel genezen; de voorarm kon een weinig gebogen en volkomen uitgestrekt worden. Het kind was in staat te arbeiden. In den winter van 1839—1840

volgde eene wederinstorting; er ontstond weder een kliergezwel aan den hals met snelle ettervorming, daarbij kwam eene zwelling van het voorvoetsbeen der linkerzijde met verzwering, eene andere aanmerkelijke etterverzameling bevond zich aan de binnen bovenzijde der knie van dienzelfden kant. De behandeling werd herhaald. Na zeven maanden was de hals genezen. De lidteekenen aan de oogholten zijn duurzaam gebleven. Aan het elleboogsgewricht bevindt zich nog slechts eene kleine zweer. De knie is genezen, maar daarentegen scheidt de zweer aan den voet nog veel *ichor* af. De gezondheidstoestand is over het algemeen slecht. Het kind ontbreekt alle physieke krachten. Het konde zijn afkeer tegen de levertraan niet overwinnen, waarvan hij slechts eenige eetlepels gebruikt heeft. Men keerde tot de behandeling der walnotenbladeren terug.

Zes en veertigste geval.

EUPHRASIE LISLAVOIE, dertien jaren oud, van eene zwakke gezondheid, heeft twee scrofuleuse zusters, en lijdt zelve sedert drie jaren aan gezwellen met verzweringen, onder de onderkaak; zij heeft *cariës* aan het eerste lid van den grooten toon van den regter voet. De gewone behandelingswijze werd lang, doch zonder gevolg, voortgezet. De behandeling met walnotenbladeren begon den 11den September 1840, en in vier maanden tijds was de genezing tot stand gebragt.

Zeven en veertigste geval.

Pierre partenaire, negentien jaren oud, uit het weeshuis, lijdt sedert zijn zevende jaar aan klierziekten; zijn ligchaam is weinig ontwikkeld en zijne aangezigtskleur bleek. Sedert onderscheidene jaren heeft hij een aanmerkelijk gezwel aan de linker knie. Het gewricht is bijna geheel stijf; aan de bovenzijde der knie bevinden zich acht sterk etterende fistuleuse zweren. De schenkel is, in verhouding tot de dij, sterk naar buiten gedreven. De kuitspieren zijn vermagerd. Aan de binnenzijde der dij bevinden zich twee breede straalvormige lidteekenen, welke met het been vergroeid zijn. Dit zijn de eerste sporen van het uitbreken der ziekte. De zieke, welke alle gewoonlijk aangewend wordende middelen achtereenvolgens gebruikt had, onderwierp zich den 20sten Junij 1837 aan de behandeling met walnotenbladeren. Deze werd twee jaren lang voortgezet, zonder in den toestand van de knie, welker zweren immer etterden, eenige beterschap hoegenaamd ook te weeg te brengen, daarentegen was de algemeene gezondheidstoestand aanmerkelijk gebeterd. De maag had op den duur dit lang voorgezet gebruik des geneesmiddels goed verdragen. Het walnotenbladeren-extract werd somtijds tot 80 centigrammen ($\frac{4}{5}$ wigtje) daags gegeven. De zieke werd dikker; zijn zieke schenkel werd even zoo dikker en hij zelf opgeruimder. Van den 10den Mei 1840 af, liet ik hem dagelijks twee eetlepels vol levertraan nemen; de knie werd met iodiumwater gewasschen. Daarop beterde hij klaarblij-

kelijk en snel, zonder tot op heden de geringste instorting te hebben gehad. Hij gaat tegenwoordig zonder steun, ofschoon hij zich vroeger naauwelijks op krukken konde voortslepen. Alle zweren der knie, met uitzondering van een eenige zeer kleine, zijn gesloten, en het gewricht is veel in omvang afgenomen; zijn gezondheidstoestand heeft zich over het algemeen zeer goed gehouden; hij woont tegenwoordig als kleedermaker in het weeshuis.

Acht en veertigste geval.

Marie barthelmot, vijf jaren oud, wier jongere broeder zoo scrofuleus is, dat hij voor ongeneeslijk verklaard wordt, heeft sedert een jaar, ten gevolge van *scarlatina*, gezwellen aan den hals, aan den boven- en onderschenkel en aan den linker elleboog, welke aanmerkelijk is aangezwollen. Al deze gezwellen braken achtereenvolgens door en etterden sterk. Het kind had eene aanhoudende koorts, en bij de geringste beweging schreeuwde het van pijn. De kuur met de walnotenbladeren, welke den 24sten Junij 1840 begon, bestond in de aanwending van siroop, aftreksel en armbaden, uit een afkooksel van walnotenbladeren met zemelen. Er vertoonde zich spoedig eene merkelijke beterschap. Den 15den Julij was de koorts verdwenen. Den 10den Augustus kreeg de zieke eene hevige oogontsteking, met zeer pijnlijke lichtschuwheid. Er werd een oogwater uit walnotenbladerenwater en *laudanum*, en een *vesicans* in den nek voor slechts weinige dagen voorgeschreven. Na vijf en twintig dagen was de oog-

ontsteking genezen. Den 12den October, dus na eene behandeling van drie maanden, kwam het kind alleen en te voet uit hare woning tot mij op mijne kamer. Hare oogen waren nog gevoelig voor het licht; de oogleden nog rood; de elleboog was zeer in omvang afgenomen en de zweren etterden weinig. In Augustus hadden zich aan beide de kuiten etterholten gevormd. Deze etterverzamelingen openden zich van zelfs en cicatriseerden. Er bevindt zich nog eene kleine zweer op de voorzijde van den linker schenkel. Ik voed de vaste hoop, dat het kind tegen den aanvang der lente zal genezen zijn.

Negen en veertigste geval.

Julie gourdon, negentien jaren oud, uit het Augustiner gesticht, had sedert zes maanden een kliergezwel onder de onderkaak en eene aanzwelling van het regter sleutelbeen, met fistuleuse zweren. De behandeling met de walnotenbladeren begon den 2den November 1839. In Mei was het meisje volkomen hersteld en is geheel gezond gebleven.

Vijftigste geval.

Sophie maugeon, elf jaren oud, een ziekelijk kind, had sedert haar vierde levensjaar een scrofuleus gezwel aan het regter voetgewricht. In het eerste jaar ontstonden er twee zweren onder de enkels; in dit en in de volgende jaren werden er uit eene zweer beenstukken afgescheiden; de suppuratie was immer sterk. De buigspieren van den voet trokken

zich te zamen, en hielden den voet in eene gedwongen houding. De kleine leed voortdurend en had dagelijks koorts. De gewone bittere middelen, zoo als hop, siroop van gentiaan, of ook de antiscorbutische siroop, werden bij haar aangewend. De haar aanbevolen zeebaden irriteerden de zweren en verslimmerden den algemeenen toestand. De behandeling met de walnotenbladeren, welke in November 1837 begon, en acht maanden lang voortgezet werd, bewerkte weldra eene merkelijke beterschap der zweren en der beenaanzwelling; de gezondheid werd over het algemeen krachtiger. De behandeling werd nu geheel opgeschort. Twee maanden daarna, gedurende welke de zieke elken dag slechts eenen lepel vol van de antiscorbutische siroop nam, cicatriseerden de zweren, en het gewricht werd geheel stijf. Deze genezing duurt nu reeds twee jaren voort. De kleine gaat met eenen gestrekten voet, hinkt zeer weinig, en de lidteekenen zijn wit en vast

Een en vijftigste geval.

Des...., uit de straat *Saint-Evroul*, een knaap van tien jaren, goed ontwikkeld, had sedert twee jaren *cariës* aan het derde voorvoetsbeen der regterzijde. In het jaar 1838 werden er eenige beenstukken afgescheiden. De zieke was tot hiertoe met bittere middelen behandeld geworden. De kuur met de walnotenbladeren begon den 10den Junij 1840. Tegen het einde van de eerste maand begon de cicatrisatie der fistuleuse zweer, welke den

4den September weder openbrak. Den 30sten September volgde eene nieuwe cicatrisatie, en in October eene nieuwe zweer, welke na twintig dagen genezen was. Aan het voetgewricht ontstond een gezwel, hetwelk zich tot aan het lidteeken uitbreidde. Dit gezwel werd door middel eener smalle bistourie geopend, waardoor het vocht ontlast werd. Aan den wortel der toonen bevond zich een rood en heet gezwel, op hetwelk omslagen gelegd werden. De behandeling met de walnotenbladeren was ongeveer zes maanden lang aangewend, had de cicatrisatie der zweren herhaalde malen bespoedigd, maar tot heden geen' aanmerkelijken invloed op den zieken toestand der beenderen geopenbaard, wier afschilferingen dus nieuwe zweren te weeg bragten. Of de uitvloeijing van het gewrichtsvocht van eene ziekelijke verandering van den gewrichtsband uitgaat, kan ik niet onderscheiden. De gewrichtsvlakten zijn niet ziekelijk aangedaan, aangezien het kind gaat en springt, zonder pijn te ontwaren.

Twee en vijftigste geval.

Louise leseur, negentien jaren oud, lijdt sedert vijf jaren aan *cariës* van de beenderen van het regter voetgewricht. Omstreeks haar zestiende jaar, toen de ziekte lang zoo hevig niet was als nu, verscheen voor het eerst de stondenvloed, welke gedurende acht maanden regelmatig wederkeerde, maar toen weder uitbleef, dewijl de gezondheidstoestand der zieke aanmerkelijk verslimmerde. Bij

den aanvang der ziekte vertoonden zich onderscheidene gezwellen met verzweringen aan den regter voet, aan den elleboog en in de streek der okselholte dierzelfde zijde. Al deze etterholten werden met het lancet geopend; eenige anderen, die zich in de halsklieren gevormd hadden, braken van zelven door. De zieke werd met bittere middelen behandeld.

Toen zij zich op den 1sten April 1840 aan mijne behandeling toevertrouwde, was haar toestand de volgende:

Alle beenderen van het regter voetgewricht waren aangezwollen en verweekt. Rondom de rug van den voet bevonden zich drie fistuleuse zweren, welke veel *ichor* afzonderden; bragt men eene sonde in de wond, zoo voelde men, dat derzelver punt in de beenzelfstandigheid indrong. Uit de zweren aan den hals vloeide insgelijks veel etter. De zieke had aanhoudend koorts; zij leed veel, en klaagde over diep zittende pijnen in de ruggegraat, tusschen de schouderen. Bij het onderzoek der borstholte bleek, dat de lucht niet in het bovenste gedeelte van de regter long doordrong. De zieke had weinig eetlust, maar geene *diarrhoea.* De behandeling met de walnotenbladeren begon den 1sten April 1840. De siroop, het aftreksel, wasschingen met afkooksels der versche bladeren, en omslagen van lijnzaadmeel en walnotenbladerenwater werden aangewend. Er vertoonde zich weldra eene aanmerkelijke beterschap, zoowel wat aanbelangt den algemeenen toestand, als die der zweren; die aan den hals cicatriseerden binnen de twintig dagen, en zijn

sedert niet weder opengebroken; die aan den voet scheidden minder etter af en kregen een beter aanzien. De koorts verdween geheel en de zieke hoestte niet meer. Deze gunstige gesteldheid hield intusschen niet langer dan drie maanden stand. De voet, welks zwelling verminderd was, zwol op nieuw weder aan, en de ettering werd overmatig sterk. Aan de zijden van het gewricht ontstonden zweren; met de sonde kon men door het sponsachtig weefsel van het kootbeen, hetwelk van het scheenbeen afgeweken was, heendringen. Ik twijfelde aan de herstelling, en sloeg de amputatie voor, welke echter geweigerd werd. De kuur met de walnotenbladeren, welke twintig dagen lang was uitgesteld geworden, werd ijverig en in dezelfde giften als vroeger herhaald; de zieke nam dagelijks twee eetlepels vol siroop, met drie koppen van het aftreksel, daarbij baden en wasschingen; bovendien werd een afkooksel van walnotenbladeren in het scheenbeens-voetgewricht ingespoten. In plaats der omslagen liet ik wieken, met het afkooksel der walnotenbladeren bevochtigd, aanwenden. Heden, den 25sten Januarij 1841, zijn alle nadeelige gevolgen van deze wederinstorting sedert lang verdwenen. Het gewricht intusschen is zeer onbewegelijk, de daaruit vloeijende stof tot op de helft verminderd, en de zieke ontwaart in hetzelve niet meer, gelijk vroeger, pijnen. De eetlust is zeer groot, de spijsverteering gezond. De zieke neemt in dikte toe. Hierin bestaat nu de verkregen beterschap; maar een nieuw kwaad schijnt de zieke te wachten te hebben. Er heeft zich namelijk eene

hevige pijn in de lendenstreek geopenbaard; de linkerzijde van deze plaats is op het drukken pijnlijk; de zieke kon slechts voorover gebukt zich voort bewegen. Dreigt hier welligt niet eene ontsteking der wervelen tot stand te komen? Ik heb op de pijnlijke plaats bloedzuigers doen zetten. De algemeene behandeling werd voortgezet.

Drie en vijftigste geval.

Frédéric fernau, negen jaren oud, een vertroeteld kind, lijdt met zijnen broeder aan dezelfde kwaal, sedert een jaar heeft hij eene zwelling der gewrichtsbeenderen van den linker voet, met twee fistuleuse zweren op den rug van den voet, en zes zweren rondom de beide enklaauwen. De in de voorste wonden ingebragte sonde treft niet onmiddellijk het been. De behandeling met de walnotenbladeren, welke den 12den November 1838 begon, en achttien maanden duurde, heeft eene volledige en duurzame genezing bewerkt; het kind gaat, zonder te hinken.

Vier en vijftigste geval.

Joh. lepretre, zestien jaren oud, van *Brin-sur-l'Anthion*, welke eerst sedert een jaar aan klierziekten lijdt, vertoonde, toen ik hem in behandeling nam, den navolgenden toestand: Eene aanmerkelijke aanzwelling van het linker voetgewricht, met zes fistelgangen, door welke een groot aantal beenstukken werden uitgescheiden. De behandeling

met de walnotenbladeren begon den 10den October 1839, en duurde tot op den 1sten April 1840 voort, zijnde toen alle zweren gecicatriseerd; sedert dien tijd bestaat de genezing volkomen. Het gewricht heeft deszelfs natuurlijke bewegelijkheid weder verkregen, ofschoon de beenderen dikker gebleven zijn, dan die van den anderen voet.

Vijf en vijftigste geval.

Fremont, tien jaren oud, sedert onderscheidene jaren rachitisch, had eene zijwaartsche buiging van de ruggegraat en klierverzweringen onder de kin. Buiten deze bestaat er nog eene zwelling van het linker sleutelbeen, met eene zweer; eene scrofuleuse *cariës* van het regter heupgewricht, met eene fistuleuse zweer, en eene volledige ontwrichting der heup, binnen- en bovenwaarts. Door eene langzamerhand plaatsgrijpende verzameling ontstonden er etterverzamelingen, welke naar buiten en binnen openbraken. Door deze suppuratie verloor de kleine zijne krachten, waardoor hij dan ook voortdurend aan eene hectische koorts leed. Hij had sedert veertien dagen niet geslapen, en de geringste beweging veroorzaakte hem hevige pijn. Sedert al dien tijd zit hij op den rand van eenen leuningstoel, met de borst, de armen en het hoofd op de ruggeleuning van eenen stoel, welke met een kussen bedekt was, leunende. Langen tijd is hij zonder gevolg met de gebruikelijke middelen behandeld geworden. De kuur met de walnotenbladeren begon den 8sten April 1840. Dagelijks 40 grammen

siroop en drie glazen van het aftreksel; algemeene baden uit walnotenbladerenwater en zemelen, wasschingen en inspuitingen in de zweren, met een afkooksel van walnotenbladeren. Sedert den 15den April kon de zieke horizontaal liggen en slapen; de pijnen waren aanmerkelijk afgenomen. Tegen het einde van Julij kon hij, door behulp van krukken, zich overeind houden en gaan; maar de ettering was nog immer aanmerkelijk. In Augustus moest hij weder het bed verlaten. De behandeling met de walnotenbladeren werd steeds voortgezet. Heden, den 24sten October 1840, en bijna reeds sedert primo September, gaat de knaap met zijne krukken alleen uit, en kan zich verscheidene honderd schreden ver van zijne woning verwijderen. De fistuleuse zweren scheiden nog immer veel etter af, maar de koorts is sedert langen tijd verdwenen. De zieke heeft eetlust en neemt in krachten toe.

Algemeene aanmerkingen over de verhaalde gevallen.

Ofschoon ik een grooter aantal, met scrofuleuse *cariës* behebte zieken heb behandeld, wier toestand zich klaarblijkelijk gebeterd heeft, zoo zijn zij toch, daar zij de voorgeschrevene behandeling niet regelmatig opvolgden, niet alle in deze verhandeling opgenomen. De werking der behandeling met walnotenbladeren op de scrofuleuse *cariës* is zeer langzaam, maar in het oog vallend en op den duur krachtig, inzonderheid, wanneer het been niet in aanmerkelijken omvang van *periosteum* ontbloot is,

Zoo is het gebleken, dat fistuleuse zweren, welke tot in een gewricht indrongen, welks beenderen klaarblijkelijk waren aangedaan, dewijl er eene uitstooting van beenstukken had plaats gevonden, in zes maanden van den bodem uit genezen waren. (vergelijk geval 50 en 52). Geene andere behandeling zoude misschien, onder gelijke omstandigheden, een zoo gunstig gevolg gehad hebben.

De negentien gevallen der vierde afdeeling laten zich tot twee bijna gelijke afdeelingen terugbrengen. Tot de eerste behooren de minder ernstige gevallen, namelijk die, welke de beenderen in hunnen zamenhang, of de gewrichten der korte voet- en handbeenderen betreffen; hun aantal is negen. Tot de tweede afdeeling breng ik de ziekten van die beenderen, welke de groote gewrichten vormen; van dezulke heb ik tien gevallen vermeld. Onder de negen gevallen der eerste afdeeling, welke onder N°. 37, 38, 39, 40, 45, 48, 50, 52 en 53 beschreven zijn, zijn acht voorbeelden van *cariës* der voet- en handbeenderen; het negende betreft eene *necrosis* van het sleutelbeen. Onder de tien gevallen van ernstiger aard der tweede afdeeling vindt men nog vier van *cariës* der voetbeenderen, welke echter tot het scheenbeens-voetwortelgewricht behooren. Drie gevallen spreken van *cariës* van het ellebooggewricht, twee van het kniegewricht, en een van het heupgewricht, met fistuleuse zweren en geheele ontwrichting der dij. De zieken, die stierven, behoorden tot deze afdeeling. Voor de behandeling met walnotenbladeren waren al deze zieken langen tijd achtereen, zonder eenig gevolg, op

de gewone wijze behandeld geworden. Van de negentien zieken dezer afdeeling zijn er acht zoo volkomen mogelijk hersteld. Allen zijn tot op dezen dag gezond gebleven. Van de tien werden twee slechts voor korten tijd genezen en stortten weder in. Vier zieken waren reeds bijna geheel hersteld, toen ik deze verhandeling eindigde, zoodat zij mij doen hopen, dat zij weldra geheel hersteld zullen wezen. Bij drie kinderen trotseerde de kwaal de behandeling. Eindelijk stierven twee zieken aan *phthisis tuberculosa.* Terwijl ik de resultaten der, deze beide afdeelingen toebehoorende gevallen, verder overweeg, zie ik dat alle zieken der eerste, uitgenomen twee; en van de tweede afdeeling tot op heden slechts vier genezen zijn. De kortste duur van de behandeling der gezamenlijke zieken was zes maanden. Vier werden er in deze tijdruimte genezen. In zes gevallen moest de behandeling van tien tot achttien maanden zonder tusschenpoozing worden voortgezet. Eenige van de kinderen hebben het middel zes en twintig maanden achtereen bijna aanhoudend door gebruikt. Geen derzelve heeft daardoor geleden, maar alle konden den ongunstigen invloed van het wisselende slechte jaargetijde zonder nadeel verdragen. Even als bij de zieken uit de andere afdeelingen, waren ook hier de zoutbaden, en die uit walnotenbladeren afkooksel, zeer heilzaam, wanneer zij slechts dikwijls genoeg aangewend werden. Intusschen, voor dat de zieke in het zoutbad gaat, moeten zijne zweren zorgvuldig verbonden worden. Voor de baden, uit

het afkooksel der walnotenbladeren bereid, geldt het tegendeel.

Weekmakende omslagen op de zieke gewrichten brengen geen nut aan. Men bediene zich van deze plaatselijke middelen slechts in geval van eene pijnlijke ontsteking der bekleedende weefsels en bij wederinstortingen. Zoodra echter de pijnlijke toestand geweken is, moet men daarmede ophouden.

De inspuitingen met het afkooksel der walnotenbladeren in de fistelgangen zijn zeer nuttig; zij stemmen de zwerende oppervlakte om, en de etter neemt weldra de geaardheid eener zoodanige aan, welke de vorming van granulatieën vergezelt.

Eenige zieken der vierde afdeeling stortten weder in. De zweren, die gecicatriseerd waren, gingen spoedig weder in verzwering over. Niet altijd was hier de koude oorzaak van de instorting; waar uit ook die nieuwe ontsteking haren oorsprong mogt nemen, zij ging immer snel voort, en weldra trad de ettering in. Voor het overige is dit eene omstandigheid, die zich op gelijke wijze bij de zieken der andere afdeelingen vertoond heeft.

In het twee en dertigste geval was, naar mijne meening, de algemeene behandeling niet de oorzaak der teruggekeerde ontsteking. Bij deze konde zij slechts door hare prikkelende werking de ontwikkeling eener wezentlijke ontsteking begunstigen, zijnde ik daarentegen voor het drie en dertigste geval tot de meening geneigd, dat wel aan den bijzonderen invloed van het middel, maar ook voor het grootste gedeelte aan de omstandigheid, dat de zieke van

een levendig sanguinisch temperament was, deze hevige ontsteking van alle halsklieren moest worden toegeschreven. Ofschoon ik meestal, na zulke instortingen, het inwendig gebruik der walnotenbladeren heb voortgezet, zoo ware het misschien voor het toekomende beter, dezelve achterwege te laten, en slechts de ontstekingwerende middelen aan te wenden, voor zoo verre de zieken niet zwak gebleven zijn. Nog moet ik hier twee gevallen mededeelen, welke inderdaad evenzoo eene scrofuleuse ziekte aanbieden, doch welke, dewijl zij slechts twee ten getale zijn, geene eigene afdeeling kunnen vormen.

Zes en vijftigste geval.

Mejufvrouw LABATTE, twee en twintig jaren oud, heeft eene blanke doorschijnende huid, zomersproeten in het aangezigt en zwart haar; de stonden zijn spaarzaam en onregelmatig. Haar linker arm is tweemaal dikker, dan de regter. De huid op dezelve is rimpelig, met lidteekenen en diepe naden voorzien, bijzonder nabij den elleboog en den handwortel. Dit laatste gewricht schijnt aan eene onvolkomene zijwaartsche ontwrichting te lijden. Alle vingers zijn buitengemeen aangezwollen en staan van elkander verwijderd. In de nabijheid van den elleboog en den handwortel bevinden zich onderscheidene fistuleuse zweren, welke zich tot aan de gewrichtsuiteinden der beenderen uitstrekken; het elleboog-gewricht is stijf. De handwortel en de vingers zijn slechts tot geringe buiging in staat; de beenderen

van den duim zijn cariëus en kort. De arm heeft het voorkomen van *elephantiasis*. Het meisje lijdt aan deze ziekte sedert zeven jaar. Toen mijn broeder Dr. MIRAULT, mij de zieke aanwees, waren er onderscheidene methoden zonder gevolg aangewend. Zij onderwierp zich aan de behandeling met walnotenbladeren; ik beval de siroop, het aftreksel, baden van afkooksels van versche bladen, en regelmatige inwikkeling van het geheele lid met een flanellen windsel. In den tijd van drie maanden bewerkte deze behandeling, wat den algemeenen toestand aanbelangt, vermeerdering der levenswerkzaamheid en der krachten. Eetlust en krachten keerden terug; de stonden werden regelmatig en rijkelijk; de omvang van den arm verminderde meer dan een voet, 6 duim, 8 lijnen (Rijnl.). De zweren waren in aantal en in grootte afgenomen. De zieke begaf zich daarop naar het zeebad, hetwelk hare gezondheid nog meer versterkte. Gedurende den daaropvolgenden winter zette zij de algemeene behandeling en de inwikkelingen voort, en keerde in den volgenden zomer naar het zeebad terug.

Heden, den 27sten October 1840, verblijdt zich mejufvrouw L. met eene goede gezondheid. Haar linker arm is niet dikker, dan de regter. De huid is rimpelig en droog gebleven, en van tijd tot tijd vertoont zich daar eene onbeduidende *erisipelas* op. De gewrichten van den handwortel en der vingers hebben weder zoo veel bewegelijkheid verkregen, dat naaijen en breijen mogelijk is.

Zeven en vijftigste geval.

LOUISE BELANGER, zeven en twintig jaren oud, van *Segre*, welke sedert haar vijftiende jaar de stonden had, genoot eene goede gezondheid tot aan haar dertiende jaar toe, bekomende zij alstoen eene aanmerkelijke zwelling van den linker elleboog, op welke zich eene zweer vormde. Op haar zeventiende levensjaar strekte zich dit gezwel over den geheelen voorarm uit. In den ouderdom van twintig jaren werd het spaakbeens-handwortelgewricht door de ziekte aangedaan. Onderscheidene fistuleuse openingen vormden zich rondom den handwortel. Sedert dezen tijd nam de voor- en opperarm het drievoud in dikte toe. De beide zieke gewrichten werden stijf; het handwortelgewricht werd misvormd, daar de hand zijwaarts naar het spaakbeen toe verschoven werd. De huid van de geheele hand werd rimpelig en met diepe naden doortrokken; zij had insgelijks het voorkomen van de zoogenaamde *elephantiasis*. Met de twintig jaren vormde er zich aan de linkerhand een *lupus*. Met de vijf en twintig jaren werd de duim van de regterhand aangedaan, en nog eens zoo dik als vroeger. Alle geledingen vergroeiden na langdurige suppuratie onderling, waardoor onderscheidene stukken van de vingerleden werden afgescheiden. De zieke was lang te *Segre* door Dr. DUVAL behandeld geworden; vijftien maanden was zij bestendig in het ziekenhuis te *Angiers*, zonder dat de aan haar gebezigde middelen eene merkelijke beterschap aan-

bragten. In het jaar 1833 nam zij dertig zeebaden, welke den voortgang der kwaal slechts voor eenige maanden stuitten.

Toestand der zieke op den 23sten Junij 1840. Zij heeft regelmatig, doch menigmaal slechts spaarzaam de stonden; zij heeft bijna geen eetlust; zij is zeer opgewekt, en heeft elken avond een' koortsaanval. De omvang van den elleboog bedraagt op de dikste plaats een voet, die des handwortels tien duim vijf lijnen (Rijnl.). — De behandeling met de walnotenbladeren ving den 25sten Junij 1840 aan. De zieke nam dagelijks vier pillen uit het extract bereid, drie glazen aftreksel en twee armbaden van het afkooksel der walnotenbladeren. Wekelijks bekwam zij eenig afvoerend zout; daarenboven droeg zij immer flanellen windsels om den arm. De vingers werden elk op zich zelf bijzonder sterk ingewikkeld.

Toestand der zieke op den 3den October 1840, na eene behandeling van drie maanden en tien dagen. — De gezondheidstoestand is over het algemeen goed; de stonden rijkelijker; de omvang van den handwortel is omstreeks een duim acht lijnen (Rijnl.) afgenomen, en bedraagt heden slechts zeven en een kwart duim, in plaats van vroeger tien duimen. De elleboog is dunner geworden; zijn omvang bedraagt niet meer dan acht en een halve duim (Rijnl.). De vroeger voorhanden zijnde zwelling van de wang heeft zich naar het oog heen verder uitgebreid, maar is naar de tegenovergestelde zijde afgenomen. De behandeling werd veer-

tien dagen nagelaten, en toen weder in de zelfde gift het middel voortgezet.

Toestand op den 5den December 1840. — De handwortel is nog negen lijnen (Rijnl.) dunner geworden, maar de omvang van den elleboog dezelfde gebleven. De algemeene gezondheidstoestand is goed. Ik had tegenwoordig, in plaats van de pillen, siroop met walnotenbladeren-extract laten gebruiken.

Gevolgtrekkingen.

Zes en vijftig zieken, lijdende aan de verschillendste vormen der klierziekte, zijn met walnotenbladeren behandeld geworden.

Van deze zijn er een en dertig genezen geworden en tot op heden hersteld gebleven, achttien zijn er, zonder geheel gebeterd te zijn, aanmerkelijk gebeterd, en de meesten dezer zijn op den weg tot beterschap. Vier hebben er voor hunne zweren, bij het gebruik van het middel, niets gewonnen. Onder deze is er een, de zeven en veertigste, wiens krachten aanmerkelijk toegenomen zijn, en die, naar ik geloof, weldra door de levertraan geheel hersteld zal wezen. Vier der behandelden zijn gedurende de kuur gestorven; twee, namelijk, kregen eene *phthisis tuberculosa;* een stierf aan eene acute hersenontsteking, en de vierde aan eene ontsteking van beide de longen.

De kuur met de walnotenbladeren heeft mij zulke gunstige gevolgen opgeleverd, dat zij wel eene ernstige en voortgezette overweging, bijzonder van

de zijde der hospitaalartsen, die dezelve naauwkeuriger kunnen aanwenden, dan de anderen, waardig is.

De ondervinding heeft mij geleerd, dat het langen tijd achtereen voortgezette gebruik van het walnotenbladeren-extract nooit eene nadeelige werking te weeg brengt. Dit middel, hetwelk men tot de klasse der flaauw aromatische bittere middelen kan terug brengen, bezit eene bijna nooit het doel missende werkzaamheid tegen de scrofulziekte. Het bevordert ten eerste de spijsvertering en de circulatie, en versterkt alle verrigtingen in eenen aanmerkelijken graad. Zoude het ook een' bijzonderen invloed op het lymphatische stelsel uitoefenen? De bovenstaande medegedeelde gevallen geven ons regt, dit te gelooven. Onder deszelfs invloed worden de spieren vaster, de huid bekomt eene rozenroode kleur, en verliest tamelijk spoedig hare bleekzuchtige kleurloosheid. Is er welligt in de walnotenbladeren, behalve de *tannine*, ook nog eene andere werkzame stof aanwezig, welke de versterkende kracht van dit plantaardig beginsel niet tegenstrijdig is?

Ik wil hier geene vergelijking maken tusschen het door mij aanbevolen middel en de tot op heden gewoonlijk gebruikten. De toestand waarin zich de meeste der door mij aangevoerde zieken bevonden, bewijst voldoende, dat geene dier andere middelen iets uitgewerkt hadden, toen ik tot de walnotenbladeren mijne toevlugt nam.

Ik eindig nu dit berigt, met de voorschriften der onderscheidene door mij gebruikte bereidingen op

te geven. Dan kunnen die geneesheeren, welke het door mij aanbevolen middel beproeven willen, hetzelve naauwkeurig aanwenden, en de gevolgen met grootere naauwkeurigheid waarderen.

Het aftreksel der notenbladeren wordt bereid door van de klein gesneden bladen, zoo veel als men met drie vingers vatten kan, in 250 wigtjes kokend water te doen. Men verzoet het aftreksel met suiker, of met eenige siroop; deze bereiding is later aangegeven geworden. Ik geef dagelijks twee of drie koppen van dit aftreksel, kunnende men echter er tot vijf toe van laten nemen.

Het afkooksel der notenbladen, hetwelk zoo voordeelig in wasschingen en als verbandmiddel werkt, wanneer men de tot het verband der scrofuleuse zweren bestemde compressen daarmede bevochtigt, moet meer gesatureerd wezen, dan het aftreksel. Ik neem eene kleine handvol bladen op een Ned. pond water, en laat dit te zamen gedurende tien of vijftien minuten koken. Hetzelve is zoowel voor plaatselijke als algemeene baden zeer nuttig, maar bijzonder werkzaam als inspuiting in de fistelholten.

Het extract wordt uit de notenboombladeren door uitpersing bereid; wanneer men de gedroogde bladeren daartoe bezigt, kan men deze bereiding, zoo dikwijls als noodig, door alle jaargetijden heen weder op nieuw laten maken, terwijl hetzelve, wanneer men zich van de versche bladen bedient, om het in grootere hoeveelheid toe te bereiden, aan bederf is blootgesteld.

De siroop bereid men uit het extract, waarvan men veertig centigrammen ($\frac{2}{5}$ wigtjes) met twee en dertig wigtjes *syr. simpl.* vermengt. Op deze wijze weet men, welke de gift zij, van het aangewende middel. Intusschen kan men ook de siroop uit de groene bladeren bereiden; deze is aromatischer dan de uit het extract bereidde. De hoeveelheid echter, welke de zieke hiervan dagelijks gebruikt, laat zich niet zoo naauwkeurig bepalen.

Kleine kinderen geef ik in de vier en twintig uur twee of drie theelepels vol siroop; voor volwassenen ben ik nooit hooger, dan tot vier en zestig wigtjes gestegen. De gewone gift voor deze laatsten is van twee en dertig tot veertig wigtjes.

De pillen van het walnotenbladeren-extract bestaan elk uit ($\frac{1}{5}$ wigtje) 20 centigrammen extract, hetwelk door eene toereikende hoeveelheid notenbladenpoeder stijf gemaakt wordt. Dagelijks laat ik twee van deze pillen nemen, en ben nooit hooger dan tot vier gestegen.

Als zalf gebruikte ik voor de onderscheidene gevallen, in welke inwrijvingen van nut konden zijn:

N.	Walnotenbladen-extract . .	30	wigtjes.
	Vet	40	wigtjes.
	Bergamot-olie 15 centigr. .	$\frac{3}{20}$	wigtjes.

Deze inwrijvingen moeten zachtkens en ongeveer een kwartier lang tweemaal daags aangewend worden.

Ofschoon uit de geaardheid der nu ter sprake zijnde ziekte van zelf volgt, dat de heilzame uitwerking der behandeling zich menigmaal niet, dan zeer laat, openbaart, zoo kan ik toch niet genoeg

herhalen, dat de arts moet blijven volharden, want wanneer de walnotenbladeren zich in handen van andere geneesheeren onwerkzaam betoond hebben, zoo ligt de grond daarvan hierin, dat zij het gebruik van het middel te vroeg zijn moede geworden. Men zal weten te wachten, wanneer men bedenkt, dat men hier ter verkrijging eener duurzame genezing niet alleen de uitwerkingen der ziekte te bekampen heeft, maar ook, dat de ligchaamsgesteldheid van den patient eene diep ingrijpende omstemming moet ondergaan.

AANHANGSEL.

Eerste geval.

MAURITS REISINGER, een weeskind van zes jaren, wiens vader en grootmoeder steeds aan zeere oogen moeten geleden hebben, en wiens eenige zuster eene menigte van kliergezwellen aan den hals heeft, lijdt reeds sedert verscheidene jaren aan eene scrofuleuse oogontsteking, welke sedert het laatste voorjaar, als wanneer de zieke door eene toenmaals heerschende catarrhale koorts was aangetast, aanmerkelijk verslimmerd is.

Er werden *Aethiops antimonialis*, *Barytum*, *Jodium*, vervolgens eenen langen tijd achtereen levertraan, plaatselijk *acet. plumb.*, *borax* en inwrijvingen van het *ungt. Autenrieth* in den nek, zonder blijkbaar gevolg, aangewend. De oogen waren dan eens beter, dan eens slimmer. In het begin van November 1841 was de toestand van den zieke als volgt.

De knaap is van eene zwakke, teedere, weinig ontwikkelde ligchaamsbouw, heeft een scrofuleus uitzigt, een bleek, bol aangezigt en weinig ontwikkelde geestvermogens. Hij lijdt aan eene scrofuleuse ontsteking van beide de oogen, welke aan het

regter oog sterker is, en met grooter lichtschuwheid, welke bijzonder des morgens toeneemt, gepaard gaat, zoodat een zwak licht slechts, hem hevige pijn veroorzaakt. Door de menigvuldige tranenvloed zijn de oogen verwond en rood geworden. Beide de oogleden zijn rood en eenigermate gezwollen, hunne randen met dikke korsten bezet, de oogspleet is zeer vernaauwd, de *conjunctiva*, zoowel die van den oogbol, als die van de oogleden, bleekrood; hij pinkoogt; op de *cornea* van het linker oog, ziet men het lidteeken van eene vroegere zweer. Buitendien heeft er eene gedurige vloeijing uit den neus plaats, de sleuf der bovenlip is ontstoken en gezwollen; de bovenlip en de neusvleugels zijn kussenachtig dik. Aan den hals bevinden zich talrijke gezwollen klieren, van de dikte eener erwt tot die eener hazelnoot, welke hard, pijnlijk bij het drukken en onder de huid gemakkelijk verschuifbaar zijn; de huid heeft hare gewone kleur. De buik is sterk gezwollen en hard; men voelt door de buikbekleedselen heen enkele harde knobbels. De eetlust is buitengewoon sterk, vooral het verlangen naar roggebrood en groenten. De stoelgang is tamelijk regelmatig.

Den 6den November 1841 ging de zieke, nadat hij eenen tijd lang zonder geneesmiddelen had doorgebragt, tot het gebruik der walnotenbladeren over. Dertig greinen van het extract van deze bladen werden met het poeder der bladen tot zestig pillen gemaakt, en daarvan driemaal daags twee stuks genomen.

De huiselijke omstandigheden waren tamelijk gun-

stig; het voedsel was, even als vroeger, van eene middelmatig goede gesteldheid.

Reeds den 8sten December, dus na twee en dertig dagen, was de toestand van den zieke aanmerkelijk gebeterd. De oogen waren minder lichtschuw; de korsten begonnen af te vallen; de roodheid der *conjunctiva* was voor het grootst gedeelte verdwenen; de tranenvloed geringer en minder scherp, zoodat de wangen niet meer rood werden.

Na een voortdurend regelmatig gebruik van het middel, gedurende twee maanden, tegen het midden van Januarij, als wanneer de behandeling moest afgebroken worden, wegens gebrek aan walnotenbladeren, bevond de zieke zich in den navolgenden toestand. Hij was veel opgeruimder geworden, bij een niet al te helder licht volstrekt niet meer lichtschuw; het vloeijen der oogen en van den neus heeft opgehouden; de roodheid der *conjunctiva* was geheel verdwenen; de korsten aan de oogleden waren afgevallen; de kleur der randen was normaal; de bovenlip heeft bijna geheel hare natuurlijke gedaante en kleur herkregen; de gezwollen halsklieren waren in grootte en aantal aanmerkelijk verminderd; de buik was dunner en weeker.

Het middel bleef voortdurend achterwege. Evenwel bragt de aanwending van hetzelve, gedurende twee en een halve maand, later zulk eene nawerking te weeg, dat de knaap in korten tijd alle teekenen van zijn scrofuleus lijden verloor, en hij zich tot op heden, October 1842, met eene bloeijende gezondheid verblijdt.

Tweede geval.

Elisabet gröninger, drie jaren oud, van eenen teederen ligchaamsbouw, leed sedert langen tijd aan eene scrofuleuse oogontsteking van beide de oogen en aan *fluor albus*, welke laatste hoogst waarschijnlijk van scrofuleusen oorsprong was. Zij was zeer lichtschuw; de *conjunctiva* der oogbollen en oogleden was rood. Op de *cornea* van beide de oogen bevonden zich lidteekenen van vroegere zweren, er bestond een hevige tranenvloed en eene vloeijing uit den neus; de bovenlip was zeer gezwollen; de buik opgezet en hard; de witte vloed zoo scherp, dat hij de geslachtsdeelen en binnenvlakte der dij verwondde, en daardoor het gaan ten uiterste bemoeijelijkte; de eetlust was zeer groot en de stoelgang tamelijk regelmatig.

Tot nu toe was de levertraan lang inwendig aangewend geworden, uitwendig, tegen den witten vloed wasschingen met zamentrekkende middelen, doch beide zonder gevolg.

Den 6den November 1841 begon de behandeling met walnotenbladeren. Twaalf grein van het extract werden met een once water en even zoo veel *syr. simpl.* vermengd, waarvan de zieke driemaal daags een theelepel vol nam. Tegen den witten vloed werd plaatselijk een afkooksel van twee drachmen walnotenbladen op zes oncen water als waschmiddel aangewend; er vertoonde zich spoedig gunstige veranderingen; reeds den 27sten November was de witte vloed geheel verdwenen, en insgelijks

de toestand der oogen aanmerkelijk gebeterd. De roodheid der *conjunctiva* was aanmerkelijk verminderd, en de lichtschuwheid zoo zeer afgenomen, dat de zieke een niet al te sterk licht konde verdragen. Niet minder waren alle overige verschijnselen der ziekte gebeterd. Den 30sten November intusschen moest de behandeling, wegens eene catarrhale koorts, afgebroken worden. Er werd *tart. emetic.* in kleine giften, en een aftreksel van lindenbloesem voorgeschreven. Naauwelijks had de koorts na eenige dagen opgehouden, toen zich teekenen van wormen voordeden. Een *electuarium* uit *semen sinae* met *succ. dauci*, deed weldra met den stoelgang eene groote menigte wormen te voorschijn komen. Op den 4den December kon de behandeling met walnotenbladen-extract weder voortgezet worden. Ofschoon de oogen intusschen weder verslimmerd waren, zoo was toch een korte tijd, onder het voortdurend gebruik van het middel, voldoende, om hen weder tot den verbeterden staat, waarin zij vóór de koortsaandoening verkeerden, terug te brengen.

Tegen de helft van Januarij 1842 was de zieke in alle opzigten beter geworden, toen de behandeling, wegens gebrek aan walnotenbladen, moest afgebroken worden.

Derde geval.

Catharina Gröninger, drie jaren oud, van zeer ontwikkelde geestvermogens en teederen zwakken lig-

chaamsbouw, met eene fijne bleeke doorschijnende huid, roode wangen, blond haar, blaauwe oogen en wijde pupillen. Deze zieke, welke in 1840 aan eene hevige *bronchitis* geleden had, was sedert langen tijd door eenen sterken witten vloed aangedaan, welke door zijne scherpte de geslachtsdeelen en derzelver omtrek verwondde, en de kleine groote pijn veroorzaakte.

Zij had tot hiertoe levertraan genomen; tegen den witten vloed waren plaatselijk zamentrekkende middelen aangewend, maar beiden zonder gevolg. Den 8sten November werd dezelfde behandeling, als bij het tweede geval is aangegeven, in het werk gesteld. Den 12den was de vloeijing reeds minder en zachtaardiger geworden; den 20sten waren alle teekenen van voortdurende *scrofulosis* bij deze zieke geheel verdwenen, en zij is tot op heden daarvan voortdurend bevrijd gebleven.

Het middel werd als voorbehoedmiddel tot op de helft van Januarij voort gebruikt.

Vierde geval.

Maria anna gröninger, zes jaren oud, van eenen zwakken, weinig ontwikkelden ligchaamsbouw, leed sedert langen tijd aan een ver uitgestrekt *porrigo scutulata* op het hoofd, daarenboven aan *fluor albus*, welke hier insgelijks, door zijne scherpte, bij het gaan hevige pijnen veroorzaakte. Aan den hals had zij onderscheidene gezwollen klieren; hare eetlust was zeer sterk; bijzonder verlangde zij naar

meelspijzen; de stoelgang was tamelijk regelmatig. De tot hiertoe aangewende middelen hadden den toestand niet verbeterd. De aanwendingswijze der walnotenbladeren was als in het vorige geval. Binnen den tijd van vier weken traden de gunstigste veranderingen in; de witte vloed werd geringer en minder scherp; de uitslag op het hoofd genas. Na twee maanden was de uitslag, zoowel als de witte vloed, geheel genezen.

Vijfde geval.

FRANCISCA GRÖNINGER, vijf jaren oud, leed even zoo aan een' wijd uitgestrekten hoofd-uitslag; zij had tot hiertoe zonder gevolg de levertraan gebruikt. Nadat zij naauwelijks twee maanden lang, op dezelfde manier als hare zuster, het walnotenbladen-extract gebruikt had, was zij van hare kwaal volledig bevrijd.

Ik mag niet vergeten, te doen opmerken, dat de moeder van deze kinderen, ofschoon behoeftig, toch ijverig bezorgd was, om door reinheid en door doelmatige spijzen de geneeskundige voorschriften naar haar vermogen na te komen.

Zesde geval.

HENDRIK OSTERN, zes jaren oud, leed aan eene sterke scrofuleuse vloeijing van het regter oor; het slijmvlies van den uitwendigen gehoorgang was rood, gezwollen en op eenige plaatsen ulcererend;

aan de kin bevonden zich onderscheidene met bruine korsten bedekte zweren. Tot hiertoe was er levertraan gebruikt.

Den 20sten December 1841 begon de behandeling met walnotenbladeren, en na naauwelijks eene maand lang de met het extract vermengde siroop te hebben aangewend, had de vloeijing uit de ooren opgehouden; de zweren waren genezen en de korsten afgevallen. Het slijmvlies had hare normale kleur herkregen. De knaap geniet tot op heden (October 1842) eene goede gezondheid.

Zevende geval.

Frans morgan, twee jaren en acht maanden oud, van eenen onregelmatigen, grooten, lompen ligchaamsbouw, met een dik hoofd en een opgeblazen aangezigt, met door breede blaauwe kringen omgeven oogen, en dikke buitenwaarts gerigte neusvleugels. Bij voortduring vloeide hem eene dunne witachtige scherpe vloeistof uit den neus, welke de inwendige oppervlakte van deze en de bovenlip verwondde. Daarbij was die bovenlip meer dan een duim dik. Aan den hals bevonden zich eene menigte harde gezwollen klieren, welke zich, zonder pijn te veroorzaken, drukken, en onder de huid ligt verschuiven lieten. De buik had eenen grooten omvang, was hard, op het aanslaan een weinig resonnerend, door de buikbekleedselen heen lieten zich onderscheidene harde klieren voelen. In de *regio mesogastrica* bedroeg de omvang van den

buik vóór het middagmaal 53, en na hetzelve 55 duim. De knaap zweette sterk, en wel bijzonder des nachts; zijne ademhaling was belemmerd. Hij had tot hiertoe bij afwisseling doorloop en hardnekkige verstoppingen gehad, lijdende hij tegenwoordig aan de eerstgenoemde; zijn eetlust is zeer groot, en bijzonder de trek naar roggebrood en aardappelen; men had tot hiertoe zonder gevolg de levertraan gebezigd.

Den 6den November 1841 werd de behandeling met de walnotenbladeren begonnen. Reeds na acht dagen liet de doorloop na; de stoelgang werd regelmatig. De vloeijing uit den neus verminderde; de roodheid en dikte der bovenlip namen af. De buik werd dunner en weeker. Zoo verbeterde langzamerhand de toestand des zieken. Tegen het midden van Januarij 1842, toen de behandeling, wegens gebrek aan notenbladeren, moest uitgesteld worden, konde men hem bijna geheel genezen noemen. De opgeblazenheid van het aangezigt was verdwenen; de vloeijing uit den neus had geheel opgehouden. De bovenlip en het tusschenschot van den neus hadden bijna hunnen normalen omvang terug bekomen. De kliergezwellen aan den hals waren in aantal en in grootte aanmerkelijk afgenomen. De omvang van den buik bedroeg vóór den maaltijd nu niet meer dan zeven en veertig duim. De buik was weeker en de resonnantie geheel verdwenen; de stoelgang regelmatig en het overmatige zweeten had nagelaten. De zieke was opgeruimd, en bevindt zich tot op heden zeer wel.

Achtste geval.

APOLLONIA SCHMITZ, twee jaren oud, een kind van arme ouders. Twee zusters, welke aan eene *phthisis abdominalis* en *tubercula pulmonem* geleden hadden, waren gestorven, en hadden, even als onze zieke, een ellendig voorkomen. Hare oogleden waren rood en derzelver kliertjes gezwollen, even zoo zwollen de neus en de lippen van tijd tot tijd aan. Aan den hals waren alle klieren opgezet en hard, verscheidene waren reeds sedert langen tijd aan het etteren. Even zoo waren de oksel- en de liesklieren gezwollen en hard. Van af den enklaauw tot op het midden der kuit liepen verdikte strengen, welke de beweging bemoeijelijkten. De buik was opgezet; men voelde in dezelve harde gezwellen. De zieke leed voortdurend aan witten vloed. Hare eetlust was gering.

Tot dus verre had de zieke zonder gevolg levertraan gebruikt. Van nu af aan kreeg zij viermaal daags een half grein walnotenbladeren-extract, waarmede langzamerhand tot op de dosis van drie greinen opgeklommen werd.

Tegen het einde van de zesde week was de toestand van de zieke aanmerkelijk gebeterd. De zwelling der voeten, de verdikkingen in de oksel- en liesstreken waren geheel verdwenen. De kleine konde zich zonder moeite weder bewegen. De witte vloed en het ongemak aan de oogleden waren geweken; de gezwollen halsklieren waren in hardheid en voor het grootste gedeelte ook in omvang afge-

nomen; verscheidene zweren aan den hals waren gecicatriseerd. De eetlust was hersteld. Het voorheen steeds klagende meisje vermaakte zich nu met spelen.

Nadat er op nieuw zes weken verloopen waren, gedurende welken tijd gewoonlijk twee moutbaden aangewend werden, hadden de walnotenbladeren zulk eenen invloed op de zieke uitgeoefend, dat alle levensverrigtingen, inzonderheid de spijsvertering, de eetlust en de beweging, bij haar een volkomen beeld der gezondheid daarstelden; alle zweren waren gecicatriseerd, en de kliergezwellen, met uitzondering van eenige geringe verdikking in het omringende celwijsweefsel, volledig verdwenen.

Negende geval.

N. N., een knaap uit *Bonn*, van eenen rachitischen ligchaamsbouw, met eene kippenborst, leed voor vijf jaren aan *cariës* der wervelkolom, in den streek van den laatsten hals- en eersten rugwervel. Het gezwel, dat zich daar gevormd had, brak open, en scheidde eene groote hoeveelheid stinkende etter af. Eindelijk kwam echter de genezing tot stand, maar de halswervelen vormden nu met de rugwervelen een' stompen hoek.

Eenige tijd daarna vertoonde zich boven het schouderbladsuiteinde van het regter sleutelbeen eene scrofuleuse zweer, welke twee duim groot en zeer pijnlijk was, en welke eene witachtige dunne *ichor* afscheidde. De omringende deelen waren sterk ontstoken en de randen ondermijnd. Op onderscheide-

ne plaatsen hadden zich etterverzakkingen gevormd. Behalve dit alles bestond er nog eene teringkoorts, met bijzonder hevige aanvallen van koude, des nachts met een rijkelijk zweet. De zieke hoestte veel; zijne ademhaling was belemmerd.

De zoogenaamde anti-scrofuleuse middelen waren reeds tien maanden achtereen te baat genomen; de zieke had inwendig levertraan, uitwendig RUST'S *fomentatiën* en kwikzilver, zoowel in den vorm van roode *praecipitaat*, als ook in nog verscheidene anderen, alles echter zonder eenig gevolg aangewend. In dezen ellendigen toestand zocht hij, tegen het einde van October 1841, bij Dr. UNGAR, hier ter stede woonachtig, hulp. Ofschoon deze aan zijne herstelling twijfelde, nadat hij vernomen had, dat reeds alle anti-scrofuleuse middelen te vergeefs waren aangewend, en ook wegens den hoogst treurigen toestand, in welken de knaap verkeerde, zoo vermeende hij echter toch nog eene proeve te moeten nemen met het door NEGRIER zoo zeer aangeprezen middel. Reeds na verloop eener zevendaagsche aanwending van dit middel werden de zweren zuiverder, en kregen een ander aanzien. De pijn bedaarde allengs; de buitengewoon groote gevoeligheid verminderde; er vertoonden zich gezonde granulatiën, en na zes weken was de zweer geheel genezen. De knaap, welke men vroeger voor een stellig offer van den dood hield, verblijdt zich thans met eene goede gezondheid.

Tiende geval.

Pieter meijer, zeven jaren oud, leed aan talrijke kliergezwellen van den hals, welke hard en van verschillende grootte waren. Tot nu toe had men levertraan te baat genomen. Nadat de zieke zes weken lang de walnotenbladeren gebruikt had, waren bijna alle klieraanzwellingen verdwenen, en de weinig overgeblevene veel in omvang afgenomen. Wegens gebrek aan bladeren moest de behandeling opgeschorst worden.

Bij den Uitgever dezes is van de Pers gekomen, en zijn de onderstaande Werken verkrijgbaar:

Leerboek der Scheikunde, door F. VAN CATZ SMALLENBURG, 4 stukken. . . . . *f* 9,60.

Vervolg op bovenstaand Werk, of F. VAN CATZ SMALLENBURG, Leerboek der Planten-Scheikunde, in één deel kompleet. . . . . » 5,70.

Handboek der Verloskunde, in Alphabetische orde, door Dr. D. W. H. BUSCH, Koninklijk Pruisisch Geheimen Medicinaal-Raad, gewoon Hoogleeraar, Directeur van het Clinisch Instituut voor de Verloskunde, enz. te Berlijn, en Dr. A. MOZER, Practiserend Geneesheer te Berlijn. Uit het Hoogduitsch, 1e dl. 1e stuk. . . . . » 2,40.

J. W. H. CONRADI, Handboek der bijzondere Pathologie en Therapie, vertaald door Dr. J. B. STOKVIS, 2 deelen, gr. 8vo. . . . . » 15,00.

——————— Handboek der algemeene Ziektekunde, derde verbeterde en volgens de zesde Hoogduitsche uitgave omgewerkte druk, gr. 8vo. . . . . » 3,90.

Handboek der bijzondere Pathologie en Therapie der ontstekingen van de Werktuigen, in de *Schedel* en *Borstholten* gelegen, naar de geschriften der beroemdste Artsen van den tegenwoordigen tijd bewerkt. Uit het Hoogduitsch vertaald, in een deel kompleet. . . . . » 3,90.

Dr. L. CHOULANT, Handboek der bijzondere Pathologie en Therapie van den Mensch. 1e Stuk, Leer der koortsen; het 2e Stuk, Leer der ontsteking, is op de Pers en zal spoedig volgen. . . . . » 1,40.

C. G. ANDRAL, Grondbeginselen der ziektekundige Ontleedkunde, vertaald door E. C. BÜCHNER, Phil. Nat. et Med. Doct. te *Amsterdam*, 2 deelen, gr. 8vo. . . . . » 7,90.

Handboek der Verloskunde van L. F. VON FRORIEP. Naar de achtste uitgave uit het Hoogduitsch vertaald, door A. VAN ERPECUM, Heelmeester te *Amsterdam*, met pl. gr. 8vo. » 4,25.

E. C. BÜCHNER, Verhandeling over de Percussie en Auscultatie. » 1,80.

L. CALMANN, beknopt Handboek der Huidziekten, volgens het *Willan-Batemansche* stelsel. . . . . » 2,80.

Memoranda der algemeene Ontleedkunde. . . . . » —,60.

——————— der bijzondere Ontleedkunde van den Mensch » 1,50.

——————— der algemeene Ziektekunde. . . . . . » —,80.

Kort Overzigt der voornaamste en beproefdste Tegengiften. » —,40.

MARCHAND, bewerktuigde Scheikunde. . . . . . . » 2,80.

Lessen over de Scheikunde, toegepast op de practische en geregtelijke Geneeskunde, door den Hoogleeraar ORFILA. Uit het Fransch vertaald door B. MEIJLINK. . . . . » 1,50.

PEMBERTON, de verschillende ziekten van den Onderbuik, vertaald en vermeerderd door Dr. VAN HOUTEN, met platen, nieuwe verbeterde uitgave. . . . . » 1,80.

De BLOEDZUIGER, deszelfs aard en voortplanting, door Dr. A. W. L. SCHEEL, tweede uitgave. . . . . » —,60.

A. van Erpecum, de Monsterachtigheid door insluiting. Naar het Fransch van Dr. Ollivier. . . . . f 1,60.

J. F. Oest, allernoodzakelijkste Raad en Waarschuwing voor Jongelingen en jonge Dochters, ter vermijding van onkuischheid en zelfbevlekking, derde druk. . . . . . . » 1,60.

M. J. Chelius, het Decoctum Zittmanni en deszelfs aanwending bij de verouderde Venusziekte enz. vertaald door A. van Erpecum. . . . . » 1,00.

Vergiftkundige Tafelen, een Overzigt van de toevallen, behandeling en ontdekking der onderscheidene Vergiften, door William Stobe, tweede druk, gr. kwarto. . . . » 1,25.

H. Chaussier, Tegengiften of middelen, bekend voor de bekwaamste, om de uitwerking der onderscheidene Vergiften te bestrijden. . . . . » 1,60.

Lastdrager, Toxicologische Tafel der Vergiften. . » 1,00.

Synoptische Tafel, aantoonende de rangschikking der 39 Metalen, naar aanleiding hunner kenschetsende eigenschappen, in zes Afdeelingen, volgens Thenard en anderen, een vel in pl. » 0,40.

C. J. Beer, beproefde Middelen en ernstige Raadgevingen voor hen, die belang stellen in het behoud van het Gezigt, gr. 8vo. derde druk, met eene plaat. . . . . » 1,50.

W. Mensert, Wees toch voorzigtig met de Oogen en doe er niet te veel aan; eene ernstige Waarschuwing, tot behoud en bewaring van het gezigt. . . . . » 0,90.

K. H. Dzondi, *nieuwe en zekere geneeswijs der Venusziekte*, in al hare verschijnselen bekend gemaakt. Uit het Hoogduitsch vertaald, met bijvoeging eeniger eigene waarnemingen, door B. J. van Kieboom, met twee platen. . . . » 2,20.

De Dzondische Geneeswijze tegen de Venerische ziekte, op hoog bevel onderzocht door Dr. Kluge. Uit het Hoogduitsch vertaald, en met aanmerkingen vermeerderd van Dr. Ludeking. . . . . » 1,80.

J. Abercrombie, over de Ziekten der Hersenen. . . » —,90.

J. L. Formey, over de Encephalitis der Kinderen. . » —,60.

J. Johnson, over de Ziekten van het Hart. . . . . » —,75.

C. F. Heusinger, over de Ontsteking der Milt. . . » —,90.

Beantwoording der beschouwing van eenige der Voorstellen van de Commissie, ter herziening der geneeskundige Wetten en Verordeningen, door Prof. A. A. Sebastian, en van eenige Punten en Opmerkingen, betreffende diezelfde voorstellen, door Prof. J. Baart de la Faille; door G. L. Ridder. » —,70.

Misis, Bewijs dat de Maan uit Iodium bestaat. . . » —,40.

——— vergelijkende Ontleedkunde der Engelen. . . » —,60.

Hufeland, Verhandeling over het dierlijk Magnetismus, vertaald door Dr. Reuter. . . . . » 1,40.

Uilkens, Brieven over het dierlijk Magnetismus. . . » —,55.

Pfaff, Iets over en tegen het Magnetismus. . . . . » 1,50.

Dagboek der magnetische Behandeling en het daarop gevolgd herstel van Mejufvrouw B...., door Mr. P. H. van Ghert, met gegraveerden titel en vignet. . . . . » 2,40.

Mnemosyne, of Aanteekeningen van merkwaardige Verschijnselen van het animalisch Magnetismus, met gegrav. titel en vignet, door Mr. P. H. van Ghert. . . . . . . » 1,80.

Numan, Verhandeling over het dierlijk Magnetismus. » —,75.